

EMN

European Migration Network
Európska migračná sieť

SLOVAKIA
SLOVENSKO

Získavanie a ochrana sezónnych pracovníkov z tretích krajín v EÚ – príspevok Slovenskej republiky

Štúdia EMN – Dotazníková forma

júl 2020

Financované
Európskou úniou

Štúdiá bola spracovaná ako súčasť činností Európskej migračnej siete (European Migration Network – EMN), ktorá poskytuje aktuálne, objektívne, spoľahlivé a porovnateľné informácie o migrácii a azyle na podporu tvorby politik EÚ a jej členských štátov. Činnosť EMN financuje Európska únia (EÚ) a Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky (MV SR).

Aktivity EMN sú zamerané na témy súvisiace s migráciou štátnych príslušníkov tretích krajín. Realizujú sa prostredníctvom národných kontaktných bodov v členských štátoch EÚ a v Nórsku v koordinácii s Európskou komisiou (EK), konkrétne Generálnym riaditeľstvom EK pre migráciu a vnútorné záležitosti.

Túto štúdiu zostavila Medzinárodná organizácia pre migráciu (IOM) Bratislava, ktorá je koordinátorom Národného kontaktného bodu EMN v Slovenskej republike (SR). Národný kontaktný bod EMN v SR tvorí Ministerstvo vnútra SR (Úrad hraničnej a cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru, Migračný úrad, odbor zahraničných vecí a európskych záležitostí kancelárie ministra vnútra SR), Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR (Odbor medzinárodných vzťahov a európskych záležitostí), Štatistický úrad SR (Sekcia sociálnych štatistík a demografie) a IOM.

Táto štúdiá – v dotazníkovej forme bola vypracovaná s finančnou podporou Európskej únie. Názory uvedené v štúdiu nemožno pokladať za oficiálne stanovisko Európskej únie. Rovnako nemusia predstavovať názory vlády Slovenskej republiky alebo IOM.

Spracovala: Zuzana Bargerová

Národný kontaktný bod Európskej migračnej siete v Slovenskej republike

Medzinárodná organizácia pre migráciu (IOM) – Úrad v SR

Adresa: Grösslingová 35, 811 09 Bratislava

E-mail: ncpslovakia@iom.int

Tel.: +421 2 52 62 33 35

Web: www.emn.sk, www.ec.europa.eu/emn

Predslov

Cieľom štúdie spracovanej v dotazníkovej forme je poskytnúť informácie a prehľad o najdôležitejších zmenách a aktivitách v oblasti sezónnej migrácie v SR počas rokov 2016 až 2019, t. j. v období, keď Slovenská republika transponovala do svojho právneho poriadku Smernicu Európskeho parlamentu a Rady 2014/36/EÚ z 26. februára 2014 o podmienkach vstupu a pobytu štátnych príslušníkov tretích krajín na účel zamestnania ako sezónni pracovníci (ďalej len „Smernica o sezónnych pracovníkoch“). V štúdii sa uvádza aktuálny stav, zmeny a aktivity týkajúce sa legislatívnych, inštitucionálnych, politických a praktických aspektov prijímania sezónnych pracovníkov z tretích krajín na slovenský trh práce. Štúdia analyzuje profil sezónnych pracovníkov a sektory, v ktorých pracujú (aj na základe dostupných štatistík), opatrenia na ich prilákanie a mieru pokrytia potrieb pracovného trhu týmito pracovníkmi, ako aj uplatňovanie ochranných aspektov Smernice o sezónnych pracovníkoch. Vzhľadom na pandemickú situáciu, počas ktorej bola štúdia vypracovaná, sa v jednej zo svojich častí venuje aj jej vplyvu na zamestnávanie sezónnych pracovníkov. Štúdia prispeje k implementačnej správe Európskej komisie o Smernici o sezónnych pracovníkoch plánovanej na rok 2020.

Metodologický prístup vypracovania štúdie je založený predovšetkým na sekundárnych zdrojoch, najmä legislatívnych a informačných dokumentoch súvisiacich s danou problematikou. Zdrojom informácií a štatistík boli aj odpovede na dotazníkové/emailové otázky zainteresovaných štátnych a neštátnych orgánov alebo inštitúcií¹.

Na základe dotazníkovej formy štúdií z členských krajín vypracuje EK súhrnnú správu so zhrnutím hlavných zistení z členských štátov. Dotazníková forma štúdie za SR v slovenskom a v anglickom jazyku (a neskôr aj súhrnná správa) je dostupná na webovej stránke slovenského Národného kontaktného bodu EMN www.emn.sk.

¹ Odpovede poslali tieto štátne inštitúcie/úrady: Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR, Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR, Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR, Ministerstvo financií SR, Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny, Úrad hraničnej a cudzineckej polície P PZ, Národný inšpektorát práce a Asociácia zamestnávateľských zväzov.

Zoznam skratiek

EHP – Európsky hospodársky priestor

EK – Európska komisia

EMN – Európska migračná sieť

EP – Európsky parlament

EÚ – Európska únia

IOM – Medzinárodná organizácia pre migráciu (International Organization for Migration)

MPaRV SR – Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR

MPSVaR SR – Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR

MV SR – Ministerstvo vnútra SR

NIP – Národný inšpektorát práce

NR SR – Národná rada Slovenskej republiky

OBSE – Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe

o. z. – občianske združenie

PZ – Policajný zbor

P PZ – Prezídium Policajného zboru

RÚVZ – regionálny úrad verejného zdravotníctva

SR – Slovenská republika

ÚHCP – Úrad hraničnej a cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru

Úrad práce – Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny

Ústredie/ÚPSVaR – Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny

Z. z./Zb. – Zbierka zákonov SR

Zhrnutie

Štúdia Európskej migračnej siete (EMN) „Získavanie a ochrana sezónnych pracovníkov z tretích krajín v EÚ“ bola vybratá na vypracovanie Riadiacim výborom EMN v rámci pracovného programu na rok 2020. Štúdia je za každý členský štát EÚ vypracovaná na základe spoločnej špecifikácie – otázok uvedených v texte nižšie.

Cieľovou skupinou štúdie sú najmä štátni príslušníci tretích krajín (z krajín mimo EÚ a EHP)², ktorí majú oprávnený pobyt na území Slovenska na účel sezónneho zamestnania v zmysle Smernice o sezónnych pracovníkoch.

Nižšie uvádzame prehľad hlavných zistení z jednotlivých kapitol štúdie.

Kapitola 0 skúma vplyv šírenia nákazlivej ľudskej choroby COVID-19 na zamestnávanie sezónnych pracovníkov z tretích krajín v SR, ako aj opatrenia vlády Slovenskej republiky prijaté v súvislosti s krízovou situáciou vyhlásenou na území SR 12. marca 2020 a pretrvávajúcou v čase prípravy tejto štúdie.

Vo všeobecnosti sa politika SR v oblasti prijímania sezónnych pracovníkov z tretích krajín počas tohto obdobia nezmenila. Slovenská republika však promptne reagovala na krízu spôsobenú pandemickou situáciou nielen legislatívnymi úpravami nástrojov určených na prijímanie cudzincov z tretích krajín na územie SR, ale aj praktickými opatreniami súvisiacimi s fungovaním príslušných štátnych orgánov, ktoré plnia úlohy na úseku migrácie – ochrany hraníc a udeľovania pobytov štátnym príslušníkom tretích krajín. Predĺžila sa napríklad doba platnosti a tým aj oprávnenosti pobytov a oprávnenia pracovať tým štátnym príslušníkom tretích krajín negatívne dotknutých krízou, ktorí vstúpili na územie SR legálne pred jej začatím a platnosť ich povolení by uplynula počas krízovej situácie, a to až do uplynutia dvoch mesiacov od odvolania krízovej situácie. Cudzinci, ktorí vstúpili na územie SR legálne, ale pobyt im ešte udelený nebol, sú oprávnení zdržiavať sa na území Slovenskej republiky do uplynutia jedného mesiaca od odvolania krízovej situácie. V sektore poľnohospodárstva sa od apríla 2020 mohli uplatňovať výnimky pre zabezpečenie poľnohospodárskych sezónnych prác, pri ktorých dochádza k vzájomnému poskytovaniu služieb medzi poľnohospodárskymi podnikmi v rámci okolitých členských krajín vyžadujúcemu si cezhraničný presun poľnohospodárskej techniky a poľnohospodárskych pracovníkov najmä za účelom sejby a žatvy a výnimky aj pre osoby obsluhujúce poľnohospodárske stroje a zariadenia. V praxi boli zaznamenané sťažené podmienky migrácie pracovníkov medzi štátmi. Sezónni pracovníci museli prejsť štátnou karanténou, a až na základe negatívnych výsledkov testov mohli byť pustení na územie SR.

Kapitola 1 je zameraná na profil sezónnych pracovníkov na Slovensku – odkiaľ prevažne prichádzajú, v akých sektoroch ekonomiky pracujú, na ako dlho prichádzajú a pod.

Z dostupných údajov, ktoré SR spracováva (údaje o krajine pôvodu a pohlaví sezónnych pracovníkov), sú sezónne práce najčastejšie (s ohľadom na krajiny mimo EÚ a EHP) vykonávané najmä štátnymi príslušníkmi Srbska a Ukrajiny. Muži v sledovanom období predstavovali približne 74 % a ženy približne 26 % z celkového počtu legálne zamestnaných sezónnych pracovníkov. Sezónni pracovníci využívajú na vstup a pobyt na Slovensko najmä legislatívne nástroje umožňujúce krátkodobé pobyty na účel sezónneho zamestnania, a to buď bezvízový styk, alebo schengenské víza na účel sezónneho zamestnania. Pre oblasť zamestnania je takýmto nástrojom povolenie na zamestnanie s vykonaním testu trhu práce. Prevažná väčšina sezónnych pracovníkov pracuje v sektore priemyselnej výroby, ktorý má v SR status jedného zo 4 sektorov sezónnych povolání. Zvýšená potreba zamestnávania sezónnych pracovníkov je s ohľadom na ročné obdobie (jar, leto, jeseň) uvádzaná najmä v sektore poľnohospodárstva na účel zberu úrody. Informácie o veku a úrovni kvalifikácie sezónnych pracovníkov sa zatiaľ v SR nezbierajú.

Slovenská republika zatiaľ nemá nástroje a mechanizmy na identifikáciu profilu sezónnych pracovníkov z tretích krajín, a tým ani možnosti vyhodnocovania efektivity, účinnosti, relevantnosti, vhodnosti a udržateľnosti politik pracovnej mobility. Jednou z úloh Stratégie pracovnej mobility bude však zber dát o zamestnaných štátnych príslušníkoch tretích krajín, ktorý napomôže lepšej identifikácii profilu aj u sezónnych pracovníkov.

Kapitola 2 sumarizuje a analyzuje opatrenia na prilákание sezónnych pracovníkov a mieru pokrytia potrieb pracovného trhu v členskej krajine takýmito pracovníkmi. Skúma nielen strategické dokumenty a právne nástroje na ich implementáciu, ale snaží sa aj o sprostredkovanie stanovísk kompetentných ústredných štátnych orgánov a zástupcov zamestnávateľov, ktoré vyplývajú z praxe.

Slovensko sa snaží o čiastočné saturovanie potrieb trhu práce prijímaním sezónnych pracovníkov z tretích krajín, o čom svedčí dôsledná transpozícia Smernice o sezónnych pracovníkoch či plnenie úloh vyplývajúcich zo strategického dokumentu *Migračná politika Slovenskej republiky s výhľadom do roku 2020*, ktorá sa v rámci riadenej ekonomickej migrácie zmieňuje aj o sezónnom zamestnávaní ako jednej z možností rozvoja pracovného trhu. Osobitným strategickým dokumentom SR, v rámci ktorého sú navrhnuté opatrenia, ktoré majú priamo alebo

² Štátny príslušník tretej krajiny je každý, kto nie je štátnym občanom SR ani občanom niektorého z členských štátov EÚ; iného zmluvného štátu Dohody o EHP alebo Švajčiarskej konfederácie; štátnym príslušníkom tretej krajiny sa rozumie aj osoba bez štátnej príslušnosti (zákon č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov a zmene a doplnení niektorých zákonov).

nepriamo vplyv aj na oblasť sezónneho zamestnávania, je „*Stratégia pracovnej mobility cudzincov v Slovenskej republike do roku 2020, s výhľadom do roku 2030*“. Tieto opatrenia reflektujú potrebu zamestnávateľov pri sezónnych prácach, a to najmä formou zjednodušenia postupov a skrátením lehôt v súvisiacich konaniach, a to aj v prípade opätovného vstupu sezónnych pracovníkov na územie SR. Podľa zástupcov zamestnávateľov, sezónni pracovníci z tretích krajín na slovenskom trhu práce čiastočne pomáhajú saturovať potreby zamestnávateľov, uplatnilo by sa ich viac najmä v sektore poľnohospodárstva, pri zbere úrody.

V kapitole 3 štúdia opisuje a analyzuje ochranné aspekty Smernice o sezónnych pracovníkoch, práva sezónnych pracovníkov na Slovensku, tak, ako sú vymedzené v legislatíve a rozpoznávané zodpovednými štátnymi orgánmi.

V oblasti práv sociálneho zabezpečenia, daní a vzdelávania skúmaných touto štúdiou majú sezónni pracovníci rovnaké právne postavenie ako občania SR. Vzhľadom na krátkodobý charakter sezónnych pobytov (najviac 180 dní počas 12 po sebe nasledujúcich mesiacov) je však vzhľadom na podmienky nároku (ktoré sú rovnaké aj pre občanov SR) obmedzený prístup k materskému pre sezónnych pracovníkov. Rovnako majú sezónni pracovníci vzhľadom na podmienky nároku (ktoré sú taktiež rovnaké aj pre občanov SR) obmedzený prístup k dávkam v nezamestnanosti, aj keď toto obmedzenie nie je výslovne stanovené v zákone o sociálnom poistení. Požiadavky minimálneho štandardu zabezpečenia ochrany sezónnych pracovníkov vymedzené smernicou (náležitosti zmlúv, primeraná mzda, adekvátne ubytovanie, pracovné podmienky) boli prevzaté do právneho poriadku SR zo Smernice o sezónnych pracovníkoch.

V SR funguje všeobecný systém monitorovania, do ktorého pôsobnosti patrí aj monitorovanie zamestnávania sezónnych pracovníkov z tretích krajín. Ak sa cudzinec, ktorý vykonáva prácu na území SR, domnieva, že jeho práva alebo právom chránené záujmy boli dotknuté nedodržaním podmienok zamestnania, môže podať podnet na príslušné orgány a domáhať sa právnej ochrany. Prekážky pre výkon práv môžu byť skôr praktického charakteru, ako je nedostatočná znalosť slovenského jazyka, závislosť od zamestnávateľa a s tým spojené obavy vyhľadať pomoc, prípadne nedostatočný prístup k právnej pomoci a právnemu zastúpeniu.

Kapitola 4 predstavuje závery vyplývajúce z hlavných zistení a pomenováva potreby, výzvy a prax v tejto oblasti.

Súčasťou štúdie je aj **štatistická príloha**, ktorá obsahuje dostupné údaje z Eurostatu a vybrané štatistiky zbierané na národnej úrovni.

Kapitola 0: Dopady šírenia nákazlivej choroby COVID-19

a. Ovplyvnila kríza spôsobená šírením nákazlivej choroby COVID-19 politiku prijímania sezónnych pracovníkov z tretích krajín do vašej krajiny?

Áno ☒

Nie ☐

Vo všeobecnosti sa politika prijímania sezónnych pracovníkov z tretích krajín nezmenila, po skončení situácie spôsobenej COVID-19 sa neuplatňujú kvóty ani sa nezmenili sektory, do ktorých sa môžu prijímať štátni príslušníci tretích krajín na výkon sezónneho zamestnania. Politika prijímania sa však zmenila na čas trvania krízového stavu a do 2 mesiacov po jeho skončení – ovplyvnila možnosť vstupu štátneho príslušníka tretej krajiny na územie SR, možnosť odchodu z územia SR, legálne predĺženie pobytu, ako aj možnosť podania žiadosti o prechodný pobyt na účel sezónneho zamestnania, a to nasledovne:

Slovenská republika promptne reagovala na krízu spôsobenú šírením novej nákazlivej ľudskej choroby COVID-19 nielen legislatívnymi úpravami nástrojov určených na prijímanie cudzincov na územie SR, ale aj praktickými opatreniami súvisiacimi s fungovaním príslušných štátnych orgánov, ktoré plnia úlohy na úseku migrácie – ochrany hraníc a udeľovania pobytov štátnym príslušníkom tretích krajín.

Dňa 7. apríla 2020 bol Národnou radou SR prijatý zákon č. 73/2020 Z. z., ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony v pôsobnosti Ministerstva vnútra Slovenskej republiky (ďalej len „ministerstvo vnútra“) v súvislosti s ochorením COVID-19 (ďalej len „zákon č. 73/2020 Z. z.“).³ Uvedený zákon nadobudol účinnosť 9. apríla 2020.⁴

Vyššie uvedeným zákonom č. 73/2020 Z. z. bolo do zákona o pobyte cudzincov⁵ a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len ako „zákon o pobyte cudzincov“) vložené o. i. prechodné ustanovenie⁶ súvisiace s krízovou situáciou spôsobenou ochorením COVID-19. V zmysle tohto ustanovenia⁷ bola najmä predĺžená platnosť prechodného pobytu tých štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorá by im inak uplynula počas trvania mimoriadnej situácie, núdzového stavu alebo výnimočného stavu vyhláseného v súvislosti s ochorením COVID-19 (ďalej len „krízová situácia“) alebo ktorého platnosť by sa skončila do jedného mesiaca od odvolania krízovej situácie. Táto doba platnosti a tým aj oprávnenosti pobytov sa všetkým dotknutým osobám predĺžila až do uplynutia dvoch mesiacov od odvolania krízovej situácie. Toto opatrenie poskytlo dočasnú ochranu štátnych príslušníkov tretích krajín pred stratou oprávnenia na pobyt, ku ktorému by nedošlo ich zavinením, ale z dôvodu pôsobenia vyššej moci.

Zároveň zákon⁸ upravil po dobu trvania krízovej situácie aj pobyty tých štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí legálne vstúpili na územie Slovenskej republiky (napríklad v rámci bezvízového styku alebo s udelenými schengenskými vízami) pred vyhlásením krízovej situácie a nemali udelený pobyt podľa tohto zákona na obdobie presahujúce 90 dní. V zmysle ustanovenia aj títo cudzinci sú oprávnení zdržiavať sa na území Slovenskej republiky až do uplynutia jedného mesiaca od odvolania krízovej situácie.⁹

V oboch prípadoch je predpoklad, že tieto ustanovenia mohli mať priamy dopad aj na štátnych príslušníkov tretích krajín s oprávnením na výkon sezónneho zamestnania na území SR. Nie je však možné získať presnejšie dáta pre túto špecifickú kategóriu štátnych príslušníkov tretích krajín.

Praktickým opatrením proti šíreniu novej nákazlivej ľudskej choroby COVID-19, ktoré malo a bude mať v roku 2020 dopad na prijímanie sezónnych pracovníkov z tretích krajín na Slovensko, bolo dočasné uzavretie zastupiteľských úradov SR v zahraničí, neskôr ich fungovanie v obmedzenom režime, po dobu trvania krízovej situácie. Oddelenia cudzineckej polície fungovali v obmedzenom režime v súlade s opatreniami stanovenými Úradom verejného zdravotníctva SR.¹⁰ Na základe rozhodnutia vlády Slovenskej republiky o zamedzení vstupu cudzincom na jej územie v rámci opatrení proti šíreniu nákazy COVID-19 až do odvolania, oddelenia cudzineckej polície (ďalej tiež ako „policačné útvary“) a zastupiteľské orgány SR v zahraničí v čase trvania krízovej situácie neprijímali žiadosti o schengenské a národné víza ani nové žiadosti o udelenie prechodného pobytu. Toto obmedzenie sa netýkalo žiadostí o obnovenie už predtým udelených povolení na prechodný pobyt a akýchkoľvek výnimiek¹¹ (napríklad predloženia zákonom určených dokladov potrebných na vybavenie žiadosti alebo prerušenie plynutia lehôt podľa tohto zákona) ako aj žiadostí o zmeny v zamestnaní.

³ Znenie zákona č. 73/2020 Z. z. je v slovenskom jazyku dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2020/73/20200409> Citované dňa 1. 6. 2020.

⁴ Zdroj: Dotazník ÚHCP (zo dňa 30. 6. 2020).

⁵ Zákon č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

⁶ Ustanovenie § 131i zákona o pobyte cudzincov.

⁷ Ustanovenie § 131i odsek 1 zákona o pobyte cudzincov.

⁸ Ustanovenie § 131 odsek 2 zákona o pobyte cudzincov.

⁹ V čase prípravy tejto štúdie ešte nebol známy termín ukončenia trvania krízovej situácie v SR.

¹⁰ Zdroj: Dotazník ÚHCP (zo dňa 30. 6. 2020).

¹¹ Výnimky uvedené v ustanovení § 131i odsekov 3 až 11 zákona o pobyte cudzincov.

Dňa 13. 5. 2020 Národná rada SR ďalej schválila návrh zákona¹², ktorým sa v čl. III novelizoval zákon č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o službách zamestnanosti“), a to za účelom zosúladenia so zákonom č. 73/2020 (ostatnou novelou zákona o pobyte cudzincov) v časti zachovania platnosti udelených prechodných pobytov štátnych príslušníkov tretích krajín. Uvedenou novelou sa ustanovilo, že platnosť potvrdenia o možnosti obsadenia voľného pracovného miesta, ktoré zodpovedá vysokokvalifikovanému zamestnaniu, potvrdenia o možnosti obsadenia voľného pracovného miesta a povolenia na zamestnanie, ktorá by inak uplynula počas krízovej situácie alebo do jedného mesiaca odo dňa odvolania krízovej situácie, sa predlžuje do uplynutia dvoch mesiacov odo dňa odvolania krízovej situácie v súvislosti s ochorením COVID-19.¹³

Podľa stanoviska Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR (ďalej len ako „ministerstvo pôdohospodárstva“) sektor poľnohospodárstva zaznamenal v praxi sťažené podmienky migrácie pracovníkov medzi štátmi. Sezónni pracovníci museli prejsť štátnou karanténou, a až na základe negatívnych výsledkov testov mohli byť pustení na územie SR.¹⁴

Na zasadnutí Ústredného krízového štábu SR dňa 3. apríla 2020 minister pôdohospodárstva a rozvoja vidieka uplatnil požiadavku na umožnenie „voľného prechodu expertov zo zahraničia, ktorí sú nevyhnutní v poľnohospodárstve a potravinárstve“. O povolenie vstupu na základe vyššie uvedeného mohli požiadať jednotlivci z tretích krajín v prípade, ak ich pobyt na území SR bol nevyhnutný a ak podali žiadosť o udelenie výnimky na Úrade verejného zdravotníctva¹⁵.

b. Aké opatrenia týkajúce sa sezónnej práce boli vo vašej krajine prijaté alebo sa plánujú v dôsledku šírenia nákazlivej ľudskej choroby COVID-19?

Legislatívne opatrenia týkajúce sa špecificky sezónneho zamestnávania, prijaté neboli, ale opatrenia uvedené v bode a. mohli mať/alebo mali dopad aj na situáciu sezónnych pracovníkov z tretích krajín. Pre viac informácií pozrite odpoveď v bode a.

Národný inšpektorát práce následkom krízovej situácie v zmysle Odporúčania špeciálneho reprezentanta a koordinátora OBSE pre oblasť boja proti obchodovaniu s ľuďmi zvažuje systematické inšpekcie práce vo vysoko rizikových odvetviach, a to ihneď po obnovení obchodných operácií, so zameraním na oblasť poľnohospodárstva.¹⁶

V sektore poľnohospodárstva sa od apríla 2020 uplatňujú v SR výnimky¹⁷ pre zabezpečenie poľnohospodárskych sezónnych prác, pri ktorých dochádza k vzájomnému poskytovaniu služieb medzi poľnohospodárskymi podnikmi v rámci členských okolitých krajín, vyžadujúcemu si cezhraničný presun poľnohospodárskej techniky a poľnohospodárskych pracovníkov najmä za účelom sejby a žatvy, výnimky aj pre osoby obsluhujúce poľnohospodárske stroje a zariadenia, ako napríklad samostatné rezačky, obilné kombajny či špeciálne stroje na zber poľnohospodárskych plodín.

Kapitola 1: Profil sezónnych pracovníkov v SR

Poznámka: Všetky otázky v tejto kapitole sa týkajú sezónnych pracovníkov definovaných podľa Smernice o sezónnych pracovníkoch, okrem otázok 2b, 11, 12 a 13.

Slovenská republika zatiaľ nemá nástroje a mechanizmy na identifikáciu profilu sezónnych pracovníkov z tretích krajín, a tým ani možnosti vyhodnocovania efektivity, účinnosti, relevantnosti, vhodnosti a udržateľnosti politík pracovnej mobility.¹⁸

Jednou z výziev a úloh vládnej Stratégie pracovnej mobility cudzincov v Slovenskej republike z roku 2018 (ktorou sa podrobnejšie zaoberáme v otázke č. 14), je úloha vytvoriť nástroje na zber dát o štátnych príslušníkoch tretích krajín, a tým aj predpoklady na lepšie identifikovanie profilu sezónnych pracovníkov tretích krajín.¹⁹ V zmysle tejto úlohy²⁰ sa Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny (ďalej ako „Ústredie“), Národný inšpektorát práce (ďalej

¹² Zákon, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.

¹³ Zdroj: Dotazník MPSVaR SR (zo dňa 19. 5. 2020).

¹⁴ Zdroj: Dotazník MPaRV SR (zo dňa 2. 6. 2020).

¹⁵ Zdroj: <http://www.sppk.sk/clanok/3214> a Guidelines concerning the exercise of the free movement of workers during COVID-19 outbreak dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020XC0330%2803%29>. Žiadosť o vstup bola sprístupnená na stránke MPaRV SR: <https://www.mpsr.sk/ziadost-o-vstup-servisnych-pracovnikov-ze-zahranicia/439>. Výnimky sa udeľovali na základe „Opatrenia Úradu verejného zdravotníctva Slovenskej republiky pri ohrození verejného zdravia“ č. OLP/3012/2020 zo dňa 4. 4. 2020. Citované dňa 1. 6. 2020.

¹⁶ Zdroj: Dotazník NIP (zo dňa 15. 5. 2020).

¹⁷ V zmysle „Opatrenia Úradu verejného zdravotníctva Slovenskej republiky pri ohrození verejného zdravia“ č. LP/3012/2020 zo dňa 4. 4. 2020 (v prílohe) bod. č. 6.: „V odôvodnených prípadoch nespádajúcich pod body 4 a 5 môže výnimku z bodov 1 až 3 udeliť Úrad verejného zdravotníctva Slovenskej republiky na základe odôvodnenej písomnej žiadosti člena vlády Slovenskej republiky v jeho pôsobnosti. Podmienkou udelenia výnimky na vstup do Slovenskej republiky je podrobenie sa laboratórnej diagnostike ochorenia COVID-19, a to na hraničnom priechode bezodkladne po prekročení štátnej hranice.“

¹⁸ Odpoveď sa týka stavu dát a informácií o profile sezónnych pracovníkov v čase prípravy tejto štúdie v máji 2020.

¹⁹ Dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy/-/SK/dokumenty/LP-2018-663> (posledný prístup: 23. 5. 2020).

²⁰ Bod 24 Stratégie pracovnej mobility cudzincov v SR.

tiež ako „NIP“) a Inštitút pre výskum práce a rodiny v spolupráci so Štatistickým úradom SR, zaväzujú od roku 2019 zabezpečiť prípravu a zber dát, ktoré sa budú týkať:

- a) miery zamestnanosti štátnych príslušníkov tretích krajín (podľa veku a pohlavia, vzdelania, ekonomickej činnosti a klasifikácie zamestnaní);
- b) miery nezamestnanosti štátnych príslušníkov tretích krajín (podľa veku a pohlavia);
- c) počtu nelegálne zamestnávaných štátnych príslušníkov tretích krajín (podľa veku a pohlavia);
- d) typov pracovných kontraktov štátnych príslušníkov tretích krajín (dočasné, sezónne či trvalé pracovné zmluvy).

Podrobnejšie sú existujúce a dostupné dáta uvedené nižšie k jednotlivým otázkam. Odpovede vychádzajú z údajov Eurostatu zverejnených za rok 2018 a potvrdených Úradom hraničnej a cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru (ďalej ako „ÚHCP“), ktorý je Národným kontaktným bodom za SR pre štatistiky o sezónnych pracovníkoch Eurostatu.²¹

1. Prijíma váš členský štát štátnych príslušníkov tretích krajín ako sezónnych pracovníkov v zmysle Smernice?

Áno ☒

Nie ☐

Slovenská republika transponovala ustanovenia Smernice o sezónnych pracovníkoch prostredníctvom dvoch hlavných transpozičných noriem, zákonom o pobyte cudzincov a zákonom o službách zamestnanosti, ako aj prostredníctvom väčšieho počtu osobitných právnych noriem upravujúcich ďalšie súvisiace s výkonom sezónneho zamestnania štátnych príslušníkov tretích krajín na Slovensku. O „oprávnenie pracovať“ v SR ako sezónny pracovník je možné požiadať v zmysle týchto vyššie uvedených dvoch hlavných transpozičných noriem (s výnimkou obdobia trvania núdzového stavu z dôvodu šírenia nákazlivej ľudskej choroby COVID-19, keď jej aplikácia bola obmedzená).

SR sezónnych pracovníkov z tretích krajín prijíma v súlade so Smernicou o sezónnych pracovníkoch buď na krátkodobé pobyty nepresahujúce 90 dní (s udeleným vízom alebo v rámci bezvízového režimu, a udeleným povolením na zamestnanie), alebo na dlhšie pobyty presahujúce 90 dní, a to udelením prechodného pobytu na účel sezónneho zamestnania (najviac 180 dní).

Definíciu sezónneho zamestnania upravuje zákon o službách zamestnanosti²². Na účely tohto zákona je to taká činnosť, ktorej vykonávanie nepresahuje 180 dní počas 12 po sebe nasledujúcich mesiacov a je viazaná na určité obdobie roka opakujúcou sa udalosťou alebo opakujúcim sa sledom udalostí spojených so sezónnymi podmienkami, počas ktorých sa vyžaduje podstatne vyšší objem práce.

Zoznam odvetví sezónnych zamestnaní ustanovuje všeobecne záväzný právny predpis, ktorý vydalo Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR (ďalej len „ministerstvo práce“) (pre viac informácií pozrite otázku č. 2).

2. Na aké sektory sa na Slovensku vzťahuje úprava Smernice o sezónnych pracovníkoch?²³

Smernica o sezónnych pracovníkoch sa na Slovensku vzťahuje na sektory vymedzené Vyhláškou Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky č. 190/2017 Z. z. z 27. júna 2017, ktorou sa ustanovuje zoznam odvetví sezónnych zamestnaní.²⁴ V zmysle tejto vyhlášky ustanovujúcej odvetvia sezónnych zamestnaní sú to nasledujúce štyri sekcie podľa štatistickej klasifikácie ekonomických činností:

sekcia A – Poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov,
sekcia C – Priemyselná výroba,
sekcia F – Stavebníctvo,
sekcia I – Ubytovacie a stravovacie služby.

Úrady práce udeľujú povolenia na sezónne zamestnanie alebo potvrdenia o možnosti obsadenia voľného pracovného miesta na zamestnania spadajúce do vyššie uvedených sekcií činností a spĺňajúce podmienky sezónneho zamestnania. V štatistikách Ústredia sa však sleduje SK NACE kód prevažujúcej ekonomickej činnosti zamestnávateľa.

²¹ Štatistiky Eurostatu SR zasiela od roku 2017 (prvý referenčný rok) a sú kombináciou údajov z dvoch zdrojov. Jedným zdrojom je informačný systém ECU ÚHCP, z ktorého sa poskytujú povolenia na pobyt na účel Sezónne práce s platnosťou pobytu nad 90 dní a druhým je evidencia Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny, z ktorej sa poskytujú pracovné povolenia na sezónne zamestnanie s platnosťou do 90 dní. (Zdroj: Dotazník ÚHCP zo dňa 15. 5. 2020 a dopĺňujúce údaje zo dňa 1. 7. 2020).

²² Ustanovenie § 22 odsek 5 zákona o službách zamestnanosti.

²³ Článok 2 ods. 2 Smernice o sezónnych pracovníkoch vyžaduje, aby členské štáty pripravili zoznam odvetví zamestnaní, ktoré zahŕňajú činnosti závislé od striedania ročných období.

²⁴ Dostupná na: www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2017/190/20170718. Citované dňa 1. 7. 2020.

a. V ktorom sektore/sektoroch boli sezónni pracovníci zamestnaní v roku 2018 najviac?

Podľa údajov Eurostatu (pozri štatistická príloha) a vyjadrenia ÚHCP boli v roku 2018 sezónni pracovníci najviac zamestnaní v sektore priemyselnej výroby.²⁵

Štatistické údaje Ústredia za roky 2018 a 2019 uvádzajú nasledovné profesie podľa kategorizácie SK ISCO-08:²⁶

Rok 2018:

8212 – Montážni pracovníci elektrických a elektronických zariadení	1 283
9329 – Pomocní pracovníci vo výrobe	151
8142 – Operátori strojov na výrobu výrobkov z plastov	131
8211 – Montážni pracovníci (operátori) v strojárskovej výrobe	105
7212 – Zvárači, rezači a spájkovači	104
7112 – Murári a podobní pracovníci	81

Rok 2019:

8211 – Montážni pracovníci (operátori) v strojárskovej výrobe	580
8142 – Operátori strojov na výrobu výrobkov z plastov	306
8212 – Montážni pracovníci elektrických a elektronických zariadení	246
9211 – Pomocní pracovníci v rastlinnej výrobe	104
9329 – Pomocní pracovníci vo výrobe	82
9214 – Pomocní pracovníci v sadovníctve a záhradníctve	79
8219 – Montážni pracovníci inde neuvedení	76

b. Sú vo vašej krajine aj také sektory sezónneho zamestnania, na ktoré sa nevzťahuje Smernica o sezónnych pracovníkoch?

Áno ☐

Nie ☒

3. Ktorých je 5 najčastejších krajín pôvodu sezónnych pracovníkov vo vašej krajine v roku 2018?

Z celkového počtu sezónnych zamestnaní v roku 2018 (pozri štatistická príloha), najvýznamnejších 5 krajín pôvodu predstavovalo: Srbsko (1 098), Ukrajina (962), Gruzínsko (119), Severné Macedónsko (87) a Bosna a Hercegovina (79). Štátni príslušníci Srbska sú takmer výlučne zastúpení v sektore priemyselnej výroba. Občania Ukrajiny sú zastúpení vo viacerých sektoroch, avšak prevláda u nich taktiež sektor priemyselnej výroba.²⁷

4. Ktorá veková skupina prevažovala v roku 2018 medzi sezónnymi pracovníkmi s udeleným oprávnením pracovať vo vašej krajine?²⁸

Vekové kategórie nie sú predmetom štatistík zasielaných Eurostatu. Informácie nie sú dostupné.²⁹

5. Aký bol podiel mužov a žien medzi sezónnymi pracovníkmi, ktorí mali oprávnenie pracovať vo vašej krajine v roku 2018?

V roku 2018 bol medzi sezónnymi pracovníkmi podiel mužov 74 % a žien 26 %. Vyšší podiel mužov medzi sezónnymi pracovníkmi súvisí najmä s prevahou sezónnych prác v ekonomickom sektore C – Priemyselná výroba a F – Stavebníctvo, kde sa obvykle viac uplatňujú muži.³⁰

6. Je vo vašej krajine zákonom stanovená minimálna mzda?

Áno ☒

Nie ☐

Minimálnu mzdu v SR upravuje zákon č. 663/2007 Z. z. o minimálnej mzde v znení neskorších predpisov, a každoročne prijaté vykonávacie nariadenie vlády SR k tomuto zákonu, ktorým sa ustanovuje suma minimálnej

²⁵ Zdroj: Eurostat – štatistická príloha štúdie; Dotazník ÚHCP (zo dňa 15. 5. 2020).

²⁶ Zdroj: Dotazník ÚPSVaR (zo dňa 19. 5. 2020).

²⁷ Zdroj: Eurostat – pozri štatistická príloha, Dotazník ÚHCP (zo dňa 15. 5. 2020).

²⁸ Rozlišujte medzi týmito vekovými skupinami: 15-19; 20-24; 25-29; 30-34; 35-39; 40-44 atď.

²⁹ Zdroj: Dotazník ÚHCP (zo dňa 15. 5. 2020).

³⁰ Zdroj: Eurostat – pozri štatistická príloha, Dotazník ÚHCP (zo dňa 15. 5. 2020).

mzdy na príslušný kalendárny rok. V roku 2018 táto suma bola 480 EUR. Pre rok 2019 to bolo 520 EUR a v roku 2020 táto suma predstavovala 580 EUR.

7. Aká bola priemerná/minimálna mzda sezónnych pracovníkov v roku 2018? (týka sa pracovníkov v zmysle smernice)

Informácie o priemernej/minimálnej mzde sezónnych pracovníkov z tretích krajín v SR doposiaľ neboli predmetom cieleného zberu (pozri úvod do kapitoly 1), a preto údaje nie sú dostupné.

Čiastkovo boli pre potreby štúdie poskytnuté údaje o priemernej mzde sezónnych pracovníkov v sektore lesného hospodárstva v roku 2018. U poskytovateľov služieb prevažujú najmä robotníci, ktorých sa týka sezónna práca a ktorých priemerná mzda predstavovala sumu 639 EUR.³¹

8. Aká bola priemerná dĺžka pobytu štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorým bolo vo vašom členskom štáte udelené povolenie na sezónne zamestnanie v roku 2018?

Údajmi o priemernej dĺžke pobytu štátnych príslušníkov tretích krajín s vízami alebo s udeleným prechodným pobytom ÚHCP nedisponuje.³²

V roku 2018 bola najčastejšia dĺžka pobytu sezónneho pracovníka z tretej krajiny 1 – 90 dní.³³ Na vstup a pobyt sezónnych pracovníkov tak vo všeobecnosti (oficiálne) slúžia najmä nástroje umožňujúce krátke pobyty na účel sezónneho zamestnania v zmysle čl. 12 odsek 1 Smernice o sezónnych pracovníkoch, t. j. buď bezvízový styk, alebo víza na účel sezónneho zamestnania a pracovné povolenie na sezónne zamestnanie. Oproti zanedbateľne malým počtom prechodných pobytov udeľovaných na účel sezónneho zamestnania na obdobie presahujúce 90 dní (najviac desiatky ľudí ročne), je teda režim na obdobie do 90 dní (na základe pracovného povolenia na sezónne zamestnanie vydávaného príslušným úradom práce, sociálnych vecí a rodiny), obídením ďalšieho časovo náročného povoľovacieho konania ako aj správnych poplatkov za žiadosti o prechodný pobyt.³⁴

Mimo rámca Smernice o sezónnych pracovníkoch sa môžu nachádzať aj cudzinci, ktorí uprednostnili možnosť požiadať o prechodný pobyt na účel zamestnania, ktorý sa udeľuje na dva roky, pred žiadosťami o prechodný pobyt na účel sezónneho zamestnania podľa smernice, ktorý sa udeľuje najviac na 180 dní počas 12 po sebe nasledujúcich mesiacov. V roku 2019 bolo udelených alebo obnovených 12 652 prechodných pobytov na účel zamestnania štátnym príslušníkom Ukrajiny a 3 943 takýchto prechodných pobytov štátnym príslušníkom Srbska. Pre informáciu uvádzame, že ku koncu roka 2019 malo platný prechodný pobyt na účel zamestnania 15 580 Ukrajincov a 5 455 Srbov.³⁵

V tomto ohľade a vo vzťahu k Srbsku a Ukrajine, istú rolu môže zohrávať aj právna úprava prechodného pobytu „Slovákov žijúcich v zahraničí“, dostupná pre cudzincov, ktorí dokážu zdokladovať, že majú slovenských predkov. Oproti ostatným typom pobytov je ho jednoduchšie získať a umožňuje pobyt na dlhší čas ako aj výhodnejšie právne postavenie (v prípade zamestnania bez povolenia a vykonania testu trhu práce) než pri inštitútoch určených vyslovene na sezónne práce. Počet Srbov, ktorým bol v roku 2019 udelený alebo obnovený tento typ prechodného pobytu, je pomerne vysoký, išlo o 1 628 pobytov. V roku 2019 tiež tento prechodný pobyt získalo 683 Ukrajincov.

Z uvedeného vyplýva, že na výkon zamestnania, ktoré má charakter sezónnych prác, môžu byť v praxi v súlade s platnou legislatívou využívané aj iné druhy prechodných pobytov, ktoré nie sú špecificky určené na výkon sezónnych prác.

9. Existuje zvýšená potreba zamestnávania sezónnych pracovníkov počas konkrétného ročného obdobia?

Áno ☒

Nie ☐

Ministerstvo práce nezaznamenalo zvýšenú potrebu zamestnávania sezónnych pracovníkov počas jedného konkrétného ročného obdobia.³⁶

Zvýšenú potrebu však zaznamenala Asociácia zamestnávateľských zväzov zo strany svojich členov v rôznych odvetviach, a to po väčšinu roka (jar, leto a jeseň).³⁷

³¹ Zdroj: Dotazník MPaRV (zo dňa 2. 6. 2020).

³² Zdroj: Dotazník ÚHCP (zo dňa 15. 5. 2020).

³³ Zdroj: Eurostat – pozri štatistická príloha. Dotazník ÚHCP (zo dňa 15. 5. 2020).

³⁴ Zdroj: Odpoveď ÚHCP (zo dňa 30. 6. 2020).

³⁵ Zdroj: Štatistiky ÚHCP.

³⁶ Zdroj: Dotazník MPSVaR SR (zo dňa 19. 5. 2020).

³⁷ Zdroj: Odpoveď Asociácie zamestnávateľských zväzov (email zo dňa 21. 5. 2020).

V rámci mediálnych výstupov bola taktiež komunikovaná zvýšená potreba zamestnávania v sektore poľnohospodárstva na účel zberu úrody aj Slovenskou poľnohospodárskou a potravinárskou komorou. Vo svojich vyjadreniach uvádza, že napriek pretrvávajúcej krízovej situácii bude na Slovensku chýbať v roku 2020 približne 8 000 sezónnych pracovníkov v čase zberu úrody.³⁸ Obdobím, kedy na Slovensku prebieha zber úrody, je najmä prelom jari a leta. V dôsledku prudkého poklesu výroby a nastávajúcej ekonomickej krízy zapríčinennej COVID-19 rastie počet evidovaných občanov na úradoch práce, u ktorých sa predpokladá zapojenie aj do sezónnych prác a Ústredie očakáva, že by mal byť nimi dostatočne pokrytý dopyt po takýchto prácach.³⁹

10. Zbiera váš členský štát informácie o zručnostiach sezónnych pracovníkov (napr. informácie o úrovni vzdelania alebo kvalifikácie, jazykových znalostiach alebo pracovných skúsenostiach sezónnych pracovníkov)?

Áno ☐

Nie ☒

Informácie o zručnostiach sezónnych pracovníkov z tretích krajín v SR doposiaľ neboli predmetom cieleného zberu (pozri úvod do kapitoly 1) a takéto informácie nespracúva ani Ústredie⁴⁰, avšak údaje o najvyššom dosiahnutom vzdelaní sa majú začať spracúvať na základe dlhodobého opatrenia č. 24 Stratégie pracovnej mobility cudzincov.

11. Sú vo vašej krajine iné, alternatívne kategórie migrujúcich pracovníkov, ktorí vykonávajú dočasnú prácu cyklického charakteru, na ktorých sa nevzťahuje Smernica o sezónnych pracovníkoch? *(Zvážte iba tie kategórie sezónnych pracovníkov, ktoré vykazujú rovnaké alebo veľmi podobné vlastnosti ako tí, na ktorých sa vzťahuje smernica – dĺžka pobytu v členskom štáte, cyklický charakter ich práce, hlavné bydlisko mimo členského štátu atď.)*

Áno ☐

Nie ☒

12. Ak je otázka 11 relevantná pre váš členský štát, aké sú hlavné rozdiely medzi migrujúcimi pracovníkmi, na ktorých sa vzťahuje Smernica o sezónnych pracovníkoch, a tými, na ktorých sa nevzťahuje, pokiaľ ide o ich základné informácie (vek, pohlavie, krajina pôvodu)?

Nevzťahuje sa.

13. Je možné, že vo vašom členskom štáte sezónne práce vykonávajú aj cudzinci bez oprávnenia na pobyt?

Áno ☒

Nie ☐

Národný inšpektorát práce sa v posledných rokoch stretáva s pomerne častým konštatovaním porušenia zákazu nelegálneho zamestnávania štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí nespĺňajú podmienky na zamestnávanie upravené v § 21 ods. 1 zákona o službách zamestnanosti, alebo ktorí vykonávajú závislú prácu a zdržiavajú sa na území SR v rozpore so zákonom o pobyte cudzincov.⁴¹ Z údajov dostupných v databáze Národného inšpektorátu práce obsahujúcej prípady nelegálneho zamestnávania však nie je možné špecifikovať konkrétne práce, ktoré nelegálne zamestnávajú štátni príslušníci tretích krajín vykonávajú. Rovnako nie sú k dispozícii ani informácie o rozsahu a charakteristikách sezónnych pracovných činností vykonávaných cudzincami bez oprávnenia na pobyt a zamestnanie.⁴²

Podľa Asociácie zamestnávateľských zväzov je predpoklad, že na Slovensku vykonávajú sezónne práce aj cudzinci bez oprávnenia na pobyt, bližšie údaje však nie sú k dispozícii.⁴³

V tejto súvislosti je možné sa domnievať, že výkon sezónnych prác môže v praxi prichádzať do úvahy aj u tých skupín štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí na to nemajú oprávnenie, napr. im bol udelený iný typ prechodného pobytu, v rámci ktorého sa môžu alebo naopak nesmú legálne zamestnať (napr. prechodný pobyt na účel podnikania so živnostenským oprávnením).⁴⁴ Nie je teda vylúčené ani vykonávanie nelegálnej sezónnej

³⁸ Dostupné na: <https://www.ta3.com/clanok/1180246/sezonni-zamestnanci-budu-zrejme-chybat-obavaju-sa-farmari.html> (citované dňa 1. 6. 2020).

³⁹ Zdroj: Odpoveď Ústredia (zo dňa 30. 6. 2020).

⁴⁰ Zdroj: Dotazník Ústredia (zo dňa 19. 5. 2020).

⁴¹ Zdroj: Dotazník Národného inšpektorátu práce (zo dňa 15. 5. 2020).

⁴² Zdroj: Dotazník Národného inšpektorátu práce (zo dňa 15. 5. 2020).

⁴³ Zdroj: Odpoveď Asociácie zamestnávateľských zväzov (email zo dňa 21. 5. 2020).

⁴⁴ Zdroj: Analýza autorov štúdie a odpoveď ÚHCP (zo dňa 30. 6. 2020).

práce cudzincami, ktorí majú udelené vízum, oprávnený pobyt udelený na inú činnosť, alebo v rozpore s bezvízovou dohodou.⁴⁵ Presné údaje však nie sú k dispozícii.

Kapitola 2: Získavanie sezónnych pracovníkov za účelom saturovania potrieb trhu práce

Poznámka: Všetky otázky v tejto kapitole sa týkajú sezónnych pracovníkov, na ktorých sa vzťahuje Smernica o sezónnych pracovníkoch, s výnimkou otázky 19.

14. Je vstup a pobyt sezónnych pracovníkov z tretích krajín súčasťou vašej (všeobecnej) migračnej politiky?

Áno ☒

Nie ☐

Vstup a pobyt sezónnych pracovníkov z tretích krajín je upravený zákonom o pobyte cudzincov, t. j. jedným z najdôležitejších nástrojov implementácie migračnej politiky SR a Smernice o sezónnych pracovníkoch. Kategória sezónnych pracovníkov z tretích krajín, ako súčasť pracovnej sily v SR je tiež definovaná a zakomponovaná vo viacerých strategických materiáloch SR, týkajúcich sa pracovnej migrácie.

Jedným z hlavných dokumentov vlády SR je strategický a koncepčný materiál „*Migračná politika Slovenskej republiky s výhľadom do roku 2020*“, ktorý bol prijatý uznesením vlády Slovenskej republiky č. 574 z 31. augusta 2011. Tento dokument sa v rámci riadenej ekonomickej migrácie zmieňuje aj o sezónnom zamestnávaní ako jednej z možností rozvoja pracovného trhu a upozorňuje na potrebu zamerať pozornosť na aktualizáciu podmienok vytvárajúcich právny rámec umožňujúci vstup cudzincov na trh práce pre sezónnu prácu, dočasnú a cirkulujúcu migráciu, formy krátkodobého zamestnávania atď.

Pre viac informácií pozri odpoveď na otázku 15.

15. Vypracoval váš členský štát opatrenia na prilákanie sezónnych pracovníkov?

Áno ☒

Nie ☐

Osobitným strategickým dokumentom Slovenskej republiky, v rámci ktorého sú navrhnuté opatrenia, ktoré majú priamo alebo nepriamo vplyv aj na oblasť sezónneho zamestnávania, je „Stratégia pracovnej mobility cudzincov v Slovenskej republike do roku 2020, s výhľadom do roku 2030“ (ďalej tiež ako „Stratégia pracovnej mobility cudzincov“).⁴⁶

Stratégiu pracovnej mobility cudzincov v roku 2018 pripravilo ministerstvo práce v spolupráci s Medzirezortnou expertnou komisiou pre oblasť pracovnej migrácie a integrácie cudzincov (MEKOMIC), poradným orgánom ministra práce, sociálnych vecí a rodiny pre realizáciu úloh v oblasti migračnej a integračnej politiky Slovenskej republiky a ostatnými subjektmi prierezovo zaviazanými plnením uznesenia vlády SR k Stratégii pracovnej mobility cudzincov.⁴⁷

Stalo sa tak na základe podnetu Programového vyhlásenia vlády Slovenskej republiky⁴⁸, v ktorom sa vláda SR „prihlásila, že bude zohľadňovať potreby zamestnávateľov, najmä pokiaľ ide o pracovné sily, uvedomujúc si, že nedostatok kvalifikovaných pracovníkov dnes predstavuje vážnu hrozbu pre ďalší rast slovenských podnikov“. Ďalším z dôvodov vypracovania Stratégie pracovnej mobility cudzincov bola aj potreba existencie komplexnej stratégie pre riešenie problematiky plánovaného manažmentu riadenej a regulovanej pracovnej mobility cudzincov na trh práce v SR, ktorá by pokryla potreby slovenskej ekonomiky, najmä strategických investorov.⁴⁹

V snahe reflektovať potrebu zamestnávateľov pri sezónnej výrobe Stratégia pracovnej mobility cudzincov navrhla viaceré opatrenia zamerané na skrátenie lehoty na vydanie povolenia na účel sezónneho zamestnania, ktoré sa neskôr v roku 2019 prijali novelou zákona o službách zamestnanosti:

- lehota nahlásenia voľného pracovného miesta sa skrátila z 15 na 10 pracovných dní,
- lehota na vydanie povolenia na účel sezónneho zamestnania sa skrátila z najviac 20 pracovných dní na najviac 10 pracovných dní v prípade cudzinca, ktorému bolo udelené povolenie na sezónne zamestnanie za posledných 5 rokov pred podaním žiadosti (u opakovanej žiadosti) a

⁴⁵ Zdroj: Odpoveď ÚHCP (zo dňa 3. 7. 2020).

⁴⁶ Zdroj: Odpoveď ÚHCP zo dňa 15. 5. 2020. Stratégia na stiahnutie dostupná: <https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy/-/SK/dokumenty/LP-2018-663> (Posledný prístup dňa 23. 5. 2020)

⁴⁷ Podľa štatútu z novembra 2007, ktorým sa zriaďuje MEKOMIC – Medzirezortná komisia pre oblasť pracovnej migrácie a integrácie cudzincov pri ministerstve práce, zmenenom v súvislosti s plnením opatrenia vyplývajúceho zo Stratégie pracovnej mobility cudzincov štatútom z 11. 12. 2018, sú členmi zamestnanci MPSVaR SR a iných ministerstiev, ostatných ústredných orgánov štátnej správy, iných štátnych orgánov a inštitúcií, ktoré pôsobia v tejto oblasti.

⁴⁸ Dostupné na: https://www.vlada.gov.sk/data/files/6483_programove-vyhlasenie-vlady-slovenskej-republiky.pdf (citované dňa 17. 6. 2020).

⁴⁹ Dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy/-/SK/dokumenty/LP-2018-663> (citované dňa 23. 5. 2020).

- bolo zrušené posudzovanie žiadostí o vydanie povolenia na účel sezónneho zamestnania vo výboroch pre otázky zamestnanosti⁵⁰.

Ďalším z opatrení, ktoré má vplyv aj na podporu a urýchlenie prijímania sezónnych pracovníkov z tretích krajín na tzv. nedostatkové profesie je skrátené konanie o udelenie prechodného pobytu na účel sezónneho zamestnania⁵¹. Policajný útvar môže podľa tohto ustanovenia rozhodnúť o žiadosti o udelenie prechodného pobytu na účel zamestnania štátneho príslušníka tretej krajiny, ktorý bude vykonávať zamestnanie s nedostatkom pracovnej sily v danom okrese do 30 dní, odkedy mu úrad práce doručí potvrdenie o možnosti obsadenia voľného pracovného miesta. Zamestnávateľ alebo užívateľský zamestnávateľ, ku ktorému sa dočasne pridružuje štátny príslušník tretej krajiny,⁵² musí spĺňať podmienku podľa § 12 písm. ai) zákona o službách zamestnanosti⁵³, a nesmie zamestnávať viac ako 30 % štátnych príslušníkov tretích krajín z celkového počtu zamestnancov.⁵⁴

16. Spolieha sa váš členský štát pri uspokojovaní potrieb trhu práce na sezónnych pracovníkoch z tretích krajín?

Áno ☒

Nie ☐

Podľa stanoviska Asociácie zamestnávateľských zväzov, sú sezónni pracovníci z tretích krajín na slovenskom trhu práce veľmi potrební.⁵⁵ O zvýšenej potrebe zamestnávania v sektore poľnohospodárstva na účel zberu úrody tiež verejne hovorí Slovenská poľnohospodárska a potravinárska komora. Vo svojich vyjadreniach uvádza, že napriek pretrvávajúcej krízovej situácii bude v čase zberu úrody túto sezónu na Slovensku chýbať cca 8 000 sezónnych pracovníkov.⁵⁶

Ako uvádza výskum Inštitútu pre výskum práce a rodiny z roku 2019⁵⁷, podnikatelia na Slovensku trpia nedostatkom pracovných síl. Približne 38 % zamestnávateľov už muselo z tohto dôvodu odmietnuť pracovnú zmluvu, čo v apríli 2019 vyplynulo z prieskumu Podnikateľskej aliancie Slovenska a think-tanku INEKO na vzorke 115 zamestnávateľov z rôznych odvetví priemyslu, služieb a poľnohospodárstva. Podľa prieskumu sa každá druhá firma snaží riešiť nedostatok pracovníkov hľadaním pracovnej sily v zahraničí. Za hlavný faktor považujú to, že na domácom trhu nie je dostatočná ponuka pracovníkov (39, 5%), ako aj to, že voľní pracovníci domáceho trhu majú mzdové nároky nezodpovedajúce ich schopnostiam a zručnostiam (28,9 %). „Vysoký podiel firiem odmietajúcich zmluvu už svedčí o tom, že nedostatok ľudí začína brzdiť ekonomický rast.“ Nedostatok ľudí nepociťuje iba 15 percent podnikov, polovica zamestnávateľov uviedla v prieskume ich výrazný nedostatok. Pracovníci chýbajú najmä na pozíciách s hrubou mzdou 500 až 800 eur mesačne.⁵⁸

Podľa vyššie uvedeného výskumu Inštitútu pre výskum práce a rodiny bolo v roku 2019 na Slovensku voľných viac ako 85-tisíc pracovných miest a pri nedostatku domácich zamestnancov obsadzovali každé druhé nové pracovné miesto zahraniční pracovníci.⁵⁹

Podobne sa aj ministerstvo pôdohospodárstva domnieva, že zamestnávanie sezónnych pracovníkov z tretích krajín pomohlo vykryť aktuálnu potrebu pracovných síl pri zberových prácach.⁶⁰

a. Ak áno, pre ktoré odvetvia a o aké potreby trhu práce ide?

Rezort poľnohospodárstva je podľa Asociácie zamestnávateľských zväzov závislý od práce sezónnych zamestnancov zo zahraničia, najmä v poľnohospodárskom sektore, pri prácach vo vinohradoch, ovocinárstve a zeleninárstve.⁶¹

Aj podľa stanoviska Ústredia, potrebuje sezónnych pracovníkov najmä odvetvie poľnohospodárstva.⁶²

⁵⁰ Toto opatrenie nie je legislatívneho charakteru, ale vyplýva z interného pokynu pre úrady práce. Zdroj: Odpoveď Ústredia (zo dňa 30. 6. 2020).

⁵¹ Ustanovenie § 33 ods. 8 zákona o pobyte cudzincov.

⁵² Pojem „užívateľský zamestnávateľ“ definuje § 58 zákona č. 311/2001 Z. z. (Zákonníka práce) ako právnickú alebo fyzickú osobu, ku ktorej zamestnávateľ alebo agentúra dočasného zamestnávania dočasne prideli na výkon práce zamestnanca v pracovnom pomere.

⁵³ Ustanovenie § 12 písm. ai) zákona o službách zamestnanosti definuje, čo sú „zamestnania s nedostatkom pracovnej sily“.

⁵⁴ Ustanovenie § 21b odsek 7 zákona o službách zamestnanosti upravuje podmienky, kedy úrad práce nemusí pre zamestnanie štátneho príslušníka tretej krajiny prihliadať na situáciu na trhu práce.

⁵⁵ Zdroj: Odpoveď Asociácie zamestnávateľských zväzov (email zo dňa 21. 5. 2020).

⁵⁶ Dostupné na: <https://www.ta3.com/clanok/1180246/sezonni-zamestnanci-budu-zrejme-chybat-obavaju-sa-farmari.html> (citované dňa 1. 6. 2020)

⁵⁷ Dostupné na: https://ivpr.gov.sk/wp-content/uploads/2020/03/odstranovanie_barier_zahr_prac_vu_kordosova_2019.pdf (citované dňa 1. 6. 2020)

⁵⁸ Inštitút pre výskum práce a rodiny, RNDr. Miroslava Kordošová, PhD (2019): Odstraňovanie bariér a zvyšovanie úrovne BOZP u zahraničných pracovníkov. Dostupné na: https://ivpr.gov.sk/wp-content/uploads/2020/03/odstranovanie_barier_zahr_prac_vu_kordosova_2019.pdf (citované dňa 1. 6. 2020)

⁵⁹ Ibid.

⁶⁰ Zdroj: Dotazník MPaRV SR (zo dňa 2. 6. 2020).

⁶¹ Zdroj: Odpoveď Asociácie zamestnávateľských zväzov (email zo dňa 21. 5. 2020).

⁶² Zdroj: Dotazník ÚPSVaR (zo dňa 19. 5. 2020).

- b. Pomohla migrácia sezónnych pracovníkov, ktorí prišli do vašej krajiny v rokoch 2016 – 2019, saturovať potreby vášho trhu práce?

Áno ☐

Nie ☐

Čiastočne ☒

Podľa stanoviska Asociácie zamestnávateľských zväzov, sezónni pracovníci z tretích krajín na slovenskom trhu práce čiastočne pomohli saturovať potreby zamestnávateľov. Nakoľko je už niekoľko rokov badateľný konštantný nedostatok pracovných síl, pravdepodobne ani tento dopyt nebol dostatočne naplnený.⁶³

17. Stanovil si váš členský štát ročné kvóty na prijímanie sezónnych pracovníkov?

Áno ☐

Nie ☒

- a. Ak áno, je táto kvóta všeobecná alebo sa týka špecifického sektora alebo konkrétnych tretích krajín?

Nevzťahuje sa.

- b. Ak áno, podarilo sa tieto kvóty naplniť v rokoch 2016 – 2019?

Nevzťahuje sa.

18. Aký bol priemerný čas a náklady (v eurách) na spracovanie žiadostí štátnych príslušníkov tretích krajín na účely výkonu sezónnych prác v roku 2018?

Požadovanými informáciami ÚHCP nedisponuje. Vzhľadom na charakter práce na oddeleniach cudzineckej polície nie je možné všetky náklady a vynaložený čas na spracovanie žiadostí o prechodný pobyt na účel sezónneho zamestnania spriemerovať, resp. vyčíslieť.⁶⁴

Podanie žiadosti o povolenie na sezónne zamestnanie ako aj vydanie samotného povolenia na sezónne zamestnanie je bezplatné.⁶⁵

Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR nedisponuje informáciami o počte víz udelených na účel sezónneho zamestnania⁶⁶, a preto nevie vyčíslieť náklady spojené s ich vybavením ani určiť priemerný čas. V tejto súvislosti ministerstvo uviedlo, že poplatok za žiadosť o schengenské vízum bol až do 2. februára 2020 stanovený vo výške 60 eur, resp. 35 eur v prípade, ak o vízum žiadal občan tretej krajiny, s ktorou má EÚ uzatvorené dohody o zjednodušení vydávania víz. Priemerný čas spracovania jednej žiadosti závisí od jej kompletnosti a obsiahlosti komunikácie so žiadateľom, ktorá predchádza podaniu žiadosti.⁶⁷

19. V prípade, že váš právny poriadok rozpoznáva aj iné, alternatívne kategórie migrujúcich pracovníkov, ktorí vykonávajú dočasnú prácu cyklického charakteru (tzv. okružná migrácia), na ktorých sa nevzťahuje Smernica o sezónnych pracovníkoch (pozri otázku 11):

- a. Existuje jedna, prípadne viac národných schém na reguláciu pobytu týchto kategórií?

Nevzťahuje sa.

- b. Aký je dôvod existencie takýchto osobitných národných inštitútov? Prečo zamestnávatelia uprednostňujú tieto národné inštitúty namiesto tých, ktoré sú stanovené v Smernici o sezónnych pracovníkoch?

Nevzťahuje sa.

20. Vykonáva váš členský štát pri zamestnávaní sezónnych pracovníkov prieskum trhu práce?

⁶³ Zdroj: Odpoveď Asociácie zamestnávateľských zväzov (email zo dňa 21. 5. 2020).

⁶⁴ Zdroj: Dotazník ÚHCP (zo dňa 15. 5. 2020).

⁶⁵ Zdroj: Dotazník ÚPSVaR (zo dňa 19. 5. 2020).

⁶⁶ Tento typ údajov zastupiteľské úrady SR v zahraničí síce v čase podania žiadosti o schengenské víza na účel sezónneho zamestnania majú k dispozícii, nakoľko sa im predkladá povolenie na zamestnanie, ale v celkovom počte žiadostí o víza sa osobitne nespracúvajú.

⁶⁷ Zdroj: Odpoveď Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR zo dňa 20. 5. 2020.

Áno ☒

Nie ☐

Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny (ďalej len „úrad práce“) v mieste výkonu budúceho sezónneho zamestnania, je podľa zákona o službách zamestnanosti pred udelením povolenia na zamestnanie (pri krátkych pobytoch do 90 dní) alebo pred vystavením potvrdenia o možnosti obsadenia voľného pracovného miesta (pri dlhších pobytoch presahujúcich 90 dní) kompetentný i povinný posúdiť aktuálnu situáciu na slovenskom trhu práce, ak cit. zákon neustanovuje výnimku. Prieskumom databázy uchádzačov o zamestnanie vedených v danom regióne či okrese si príslušný úrad práce overí, či nie je možné uvedené pracovné miesto obsadiť uchádzačom o zamestnanie⁶⁸ spomedzi evidovaných nezamestnaných občanov SR alebo tých cudzincov, ktorí smú byť evidovaní ako uchádzači o zamestnanie.

V konaní o žiadosti o udelenie povolenia na sezónne zamestnanie (pobyt do 90 dní) je zamestnávateľ povinný oznámiť úradu práce voľné pracovné miesto najmenej 10 pracovných dní pred podaním žiadosti. V prípade žiadosti o prechodný pobyt na účel sezónneho zamestnania na základe potvrdenia o možnosti obsadenia voľného pracovného miesta (pobyt nad 90 dní) je zamestnávateľ povinný oznámiť úradu práce voľné pracovné miesto najmenej 20 pracovných dní pred podaním žiadosti. V oboch prípadoch úrad práce ponúka zamestnávateľovi vhodných uchádzačov o zamestnanie, organizuje výberové konania, preveruje podmienky na strane zamestnávateľa, ako napr. zistenie nelegálneho zamestnania za posledných 5 rokov pred podaním žiadosti, preverenie nedoplatkov voči poisťovniam, finančnej správe, či zabezpečenie ubytovania. Na základe výsledkov potom udelí alebo neudelí povolenie na zamestnanie alebo potvrdenie o možnosti obsadiť voľné pracovné miesto.⁶⁹

Pri udelení povolenia na zamestnanie (pobyt do 90 dní) úrad prihliada na situáciu na trhu práce a môže udeliť povolenie na zamestnanie, ak voľné pracovné miesto nie je možné obsadiť uchádzačom o zamestnanie vedeným v evidencii uchádzačov o zamestnanie v celom kraji a sú splnené všetky zákonom stanovené podmienky. Rovnako aj potvrdenie o možnosti obsadenia voľného pracovného miesta (pobyt nad 90 dní) vystavené úradom práce obsahuje súhlas s jeho obsadením, ak voľné pracovné miesto nie je možné obsadiť uchádzačom o zamestnanie vedeným v evidencii uchádzačov o zamestnanie, sú splnené všetky zákonom stanovené podmienky a úrad práce prihliada aj na stanovisko zastupiteľského úradu podľa osobitného predpisu.⁷⁰

Výnimku z posudzovania situácie na trhu práce zákon pripúšťa v prípade, ak sa štátny príslušník tretej krajiny uchádza o niektorú z nedostatkových profesií uvedených v aktuálnom zozname zamestnaní pre daný okres. V súvislosti s prijatím Stratégie pracovnej mobility a následným zjednodušením prístupu na trh práce pre tých cudzincov, ktorých ekonomika SR nevyhnutne potrebuje, sa od konca roka 2018 pristúpilo k sledovaniu nedostatkových profesií na trhu práce. Ústredie na základe údajov od úradov práce vedených v informačnom systéme pravidelne každý štvrtrok vyhodnocuje celkovú situáciu v okresoch⁷¹ a následne na svojom webovom sídle zverejňuje *Zoznam zamestnaní s nedostatkom pracovnej sily rozdelené podľa krajov*⁷². Ide o také zamestnania, ktoré sa nedarilo dlhodobejšie obsadiť domácou pracovnou silou. Zároveň sú v zoznamoch uvádzané len tie okresy daného kraja, kde je priemerná miera evidovanej nezamestnanosti do 5% v danom období. Cieľom je, práve na tieto profesie a iba v okresoch kde je nízka nezamestnanosť umiestniť štátnych príslušníkov tretích krajín v zrýchlenom konaní, bez prieskumu trhu práce.⁷³ Zoznam zamestnaní s nedostatkom pracovnej sily sa aktuálne, v čase prípravy štúdie EMN, týka aj niektorých zamestnaní, ktoré môžu mať sezónny charakter, v zozname sa však tieto zamestnania nesledujú samostatne ako sezónne.

21. Uľahčuje váš členský štát opätovný vstup sezónnych pracovníkov?⁷⁴

Áno ☒

Nie ☐

Slovensko uľahčuje podmienky opätovného vstupu sezónnych pracovníkov na územie SR prostredníctvom osobitných ustanovení zákona o pobyte cudzincov a zákona o službách zamestnanosti, a to najmä skrátením lehôt

⁶⁸ Ustanovenia § 6 a 8 zákona o službách zamestnanosti.

⁶⁹ Zdroj: Dotazník ÚPSVaR (zo dňa 19. 5. 2020).

⁷⁰ Ustanovenie § 21b odsek 6 zákona o službách zamestnanosti.

⁷¹ Do pôsobnosti Ústredia podľa § 12 písm. a) patrí: identifikovať zamestnania s nedostatkom pracovnej sily v okresoch, v ktorých priemerná miera evidovanej nezamestnanosti za kalendárny štvrtrok bola nižšia ako 5 %, a zverejňovať na svojom webovom sídle zoznam týchto zamestnaní do konca kalendárneho mesiaca bezprostredne nasledujúceho po príslušnom kalendárnom štvrtroku.

⁷² Zoznam nedostatkových profesií v čase prípravy tejto štúdie podľa jednotlivých krajov je dostupný na stránke: https://www.upsvr.gov.sk/sluzby/zamestnanosti/zamestnavanie-cudzincov/zoznam-zamestnani-s-nedostatkom-pracovnej-sily.html?page_id=806803 (23. 5. 2020)

⁷³ Zdroj: Mészárosová, S., Oboňová, S.: Výročná správa EMN o migrácii a azyle v Slovenskej republike za rok 2018 (Apríl 2019). Dostupné na: https://www.emn.sk/sk/na-stiahnutie-emn/publikacie-emn/item/download/2151_8027118db7f303f825d1bfb714f02cc (citované dňa 1. 6. 2020).

⁷⁴ Článok 16 Smernice o sezónnych pracovníkoch stanovuje, že členské štáty môžu uľahčiť opätovný vstup štátnym príslušníkom tretích krajín, ktorí boli prijatí do členskej krajiny ako sezónni pracovníci aspoň raz v priebehu 5 rokov a ktorí rešpektovali podmienky vzťahujúce sa na sezónnych pracovníkov počas každého svojho pobytu v zmysle Smernice o sezónnych pracovníkoch. Uľahčenie spočíva napr. v: povinnosti (ne)predkladať niektoré dokumenty, vydanie niekoľkých povolení na sezónne zamestnanie v rámci jednej procedúry, zrýchlená procedúra, prioritizácia žiadostí o sezónne zamestnanie.

v konaní. Ide o tzv. „zrýchlený postup“, ktorého výsledkom je rozhodnutie o žiadosti o povolenie na zamestnanie alebo o prechodný pobyt⁷⁵.

V zmysle § 22 odsek 11 zákona o službách zamestnanosti úrad práce udelí alebo predĺži povolenie na zamestnanie na účel sezónneho zamestnania do desiatich pracovných dní odo dňa doručenia kompletnej žiadosti o udelenie alebo predĺženie povolenia na zamestnanie, ak ide o štátneho príslušníka tretej krajiny, ktorému v období piatich rokov pred podaním tejto žiadosti bolo udelené povolenie na zamestnanie na účel sezónneho zamestnania alebo bol udelený prechodný pobyt na účel sezónneho zamestnania. Ako bolo spomenuté v predchádzajúcich odstavcoch, pri sezónnom zamestnaní trvajúcim do 90 dní sa nevyžaduje získanie prechodného pobytu.

Podľa všeobecného ustanovenia § 33 ods. 8 zákona o pobyte cudzincov príslušný policajný útvar rozhoduje o žiadosti o udelenie prechodného pobytu v lehote do 90 dní. Policajný útvar však rozhodne o žiadosti sezónneho pracovníka, ktorý sa vracia na Slovensko, v skrátenej lehote. Do 30 dní od doručenia žiadosti spolu so všetkými náležitostami podľa zákona sa rozhodne o žiadosti štátneho príslušníka tretej krajiny o udelenie prechodného pobytu na účel sezónneho zamestnania, ak žiadateľ v predchádzajúcich piatich rokoch vykonával sezónne zamestnanie alebo mal udelený prechodný pobyt na účel sezónneho zamestnania.⁷⁶

22. Spolupracuje váš členský štát s tretími krajinami s cieľom prilákať sezónnych pracovníkov (máte uzavreté nejaké bilaterálne alebo multilaterálne zmluvy)?

Áno ☐

Nie ☒

Z dostupných zdrojov neboli identifikované bilaterálne ani multilaterálne zmluvy uzavreté s tretími krajinami, ktorých cieľom by bolo prilákanie sezónnych pracovníkov z tretích krajín. Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR nedisponuje požadovanými informáciami.⁷⁷

23. Kto sú najdôležitejší aktéri pri získavaní sezónnych pracovníkov (napr. personálne/náborové agentúry)?

Významnými aktérmi pri získavaní sezónnych pracovníkov, ako aj pracovníkov na nízkokvalifikované pracovné pozície do SR sú personálne a náborové agentúry, ktoré priamo v krajinách (najpočetnejšie sú Srbsko a Ukrajina) vykonávajú nábor pracovníkov, aj keď častokrát sa stáva, že tieto agentúry obchádzajú zákony a snažia sa dostať na slovenský pracovný trh cudzincov čo najrýchlejšie a najlacnejšie.⁷⁸ Viac informácií nie je k dispozícii.

24. Akým spôsobom sú zamestnávateľia informovaní o postupoch prijímania sezónnych pracovníkov?

Každý zamestnávateľ štátneho príslušníka tretej krajiny dostane komplexné informácie o procese žiadosti o udelenie povolenia na sezónne zamestnanie na príslušnom úrade práce, informácie sú dostupné aj na webových stránkach ústredia v slovenskom jazyku.⁷⁹

Podľa § 126 odsek 8 zákona o pobyte cudzincov Ministerstvo vnútra SR a Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR zverejňujú na svojich webových sídlach základné informácie o právach a povinnostiach cudzincov podľa tohto zákona, ako aj vzory žiadostí potrebné na konanie podľa tohto zákona; informácie sa okrem štátneho jazyka zverejňujú aj v anglickom jazyku. Verejnosť je teda o postupoch prijímania sezónnych pracovníkov na územie SR informovaná najmä prostredníctvom webovej stránky ministerstva vnútra, kde je zverejnený napr. zákon o pobyte cudzincov, ako aj základné informácie o udeľovaní pobytu na účel zamestnania.⁸⁰

Podmienky, na základe ktorých môže zamestnávateľ prijať do pracovného pomeru štátneho príslušníka tretej krajiny na účel sezónneho zamestnania, upravuje zákon o službách zamestnanosti. Podľa tohto zákona⁸¹ patrí do pôsobnosti Ústredia zverejňovať na svojom webovom sídle informácie pri zamestnávaní štátnych príslušníkov tretej krajiny. Zároveň Národný inšpektorát práce a inšpektoráty práce v rámci poradenskej činnosti ako aj pri samotnom výkone inšpekcie práce aktívne napomáhajú legálnemu zamestnávaniu štátnych príslušníkov tretej krajiny najmä poskytovaním informácií zamestnávateľom, ako dodržiavať legislatívne požiadavky vyplývajúce z právnych predpisov upravujúcich zamestnávanie cudzincov.⁸²

Vydávanie informačných bulletinov/letákov je v kompetencii ministerstva práce. Pre občanov z tretích krajín, ktorí sa zaujímajú o prácu na Slovensku alebo tu už pracujú, pripravilo informácie o ich zákonných možnostiach vykonávania práce na Slovensku a zároveň o ich pracovno-právnych nárokoch a o sociálnom zabezpečení. Na

⁷⁵ V zmysle čl. 16 odsek 2 písmeno c) Smernice o sezónnych pracovníkoch.

⁷⁶ Zdroj: Dotazník ÚHCP (zo dňa 15. 5. 2020).

⁷⁷ Zdroj: Odpoveď Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR (zo dňa 20. 5. 2020).

⁷⁸ Spracované podľa ÚPSVaR, MPSVaR a Odboru analýzy rizík a koordinácie ÚHCP (zo dňa 30. 6. 2020).

⁷⁹ Zdroj: Dotazník Ústredia (zo dňa 19. 5. 2020).

⁸⁰ Zdroj: Dotazník ÚHCP (zo dňa 15. 5. 2020).

⁸¹ Ustanovenie § 12 písm. v) bod 5. zákona o službách zamestnanosti.

⁸² Zdroj: Dotazník MPSVaR SR (zo dňa 19. 5. 2020).

základe informácií v letáku vie takýto zamestnanec zistiť, či u nás pracuje legálne, alebo je na našom území v rozpore so zákonmi.⁸³

25. Môžu sezónni pracovníci požiadať o zmenu účelu pobytu, ak sú vo vašom členskom štáte za účelom sezónneho zamestnania (napr. ak si nájdú iné, nesezónne zamestnanie či trvalý pracovný pomer atď.)?

Áno ☐

Nie ☒

Sezónni pracovníci, ktorí sú na Slovensku zamestnaní na obdobie nepresahujúce 90 dní, môžu počas svojho pobytu na území SR zmeniť zamestnávateľa, len ak sú zároveň splnené podmienky zákona o službách zamestnanosti. Ak by podaním žiadosti o prechodný pobyt na účel zamestnania na území SR, pričom nové zamestnanie by bolo v profesii nezodpovedajúcej sezónnej práci, neboli porušené ustanovenia zákona o pobyte cudzincov, tak by mohol zmeniť zamestnanie.⁸⁴

Pokiaľ ide o dlhšie pobyty na účel sezónneho zamestnania, ktoré presahujú 90 dní na území SR, podľa § 31 ods. 3 zákona o pobyte cudzincov na území SR môžu žiadosti o pobyt podať len zákonom presne vymedzené skupiny cudzincov. Podľa ustanovenia § 31 odsek 6 zákona o pobyte cudzincov, zmena účelu pobytu na území SR nie je možná u toho cudzinca, ktorému už bol udelený prechodný pobyt na účel sezónneho zamestnania podľa § 23 ods. 4 (prechodný pobyt na 180 dní počas 12 po sebe nasledujúcich mesiacov). Štátny príslušník tretej krajiny, ktorý má udelený prechodný pobyt na účel sezónneho zamestnania⁸⁵, preto nemôže podať žiadosť o zmenu účelu pobytu na policajnom útvare na území Slovenska. Zmenou účelu sa však nerozumie, ak štátny príslušník tretej krajiny s udeleným prechodným pobytom na účel sezónneho zamestnania žiada na území SR o obnovenie účelu na účel zamestnania podľa § 23 ods. 1 alebo 2. V tomto prípade ide o nový prechodný pobyt na iný účel, než je sezónne zamestnanie.

26. Uskutočnilo sa vo vašom členskom štáte hodnotenie implementácie Smernice o sezónnych pracovníkoch na vnútroštátnej úrovni? Ak áno, dospeli ste k záveru, či sú zavedené opatrenia dostatočné na prilákanie sezónnych pracovníkov?

Áno ☐

Nie ☒

Hodnotenie implementácie Smernice o sezónnych pracovníkoch v SR sa zatiaľ neuskutočnilo.⁸⁶

27. Má váš členský štát vedomosť o možnom zneužívaní ustanovení Smernice o sezónnych pracovníkoch (napr. zamestnávateľmi, ktorí si najímajú sezónnych pracovníkov z tretích krajín na práce nesezónneho charakteru)?

Áno ☐

Nie ☒

Národný inšpektorát práce ani ministerstvo práce nedisponujú dostatočnými informáciami ani štatistickými údajmi v tejto oblasti.⁸⁷

28. Existujú vo vašom členskom štáte nejaké dobré príklady osvedčených postupov vo vzťahu k prilákaniu sezónnych pracovníkov?

Áno ☐

Nie ☒

⁸³ Zdroj: <https://www.employment.gov.sk/sk/informacie-cudzincov/zamestnavanie-cudzincov/>, Odpoveď MPSVaR (zo dňa 30. 6. 2020).

⁸⁴ Zdroj: Odpoveď MPSVaR a Ústredia (zo dňa 30. 6. 2020).

⁸⁵ Podľa ustanovenia § 23 ods. 4 zákona o pobyte cudzincov.

⁸⁶ Informáciu poskytla kancelária ministra vnútra SR (zo dňa 19. 5. 2020).

⁸⁷ Zdroj: Dotazník NIP (zo dňa 15. 5. 2020), Dotazník MPSVaR SR (zo dňa 19. 5. 2020).

Kapitola 3: Ochrana sezónnych pracovníkov a ich práva

Poznámka: Všetky otázky v tejto kapitole sa týkajú sezónnych pracovníkov, na ktorých sa vzťahuje Smernica o sezónnych pracovníkoch, s výnimkou otázok 39 a 40.

29. Obmedzuje váš členský štát princíp rovnakého zaobchádzania voči sezónnym pracovníkom z tretích krajín v porovnaní s občanmi vášho členského štátu, ktorí vykonávajú porovnateľné pracovné činnosti, najmä pokiaľ ide o:

a. **rodinné dávky**⁸⁸

Áno ☐

Nie ☒

Za oprávnenú osobu poberajúcu príspevok na starostlivosť o dieťa sa považuje aj cudzinec⁸⁹. Musia však byť kumulatívne splnené viaceré podmienky. Oprávnená osoba musí vykonávať zárobkovú činnosť (alebo študovať dennou formou na strednej či vysokej škole). Zároveň sa starostlivosť musí poskytovať dieťaťu na území SR, a oprávnená osoba aj dieťa musia mať trvalý alebo prechodný pobyt na území Slovenskej republiky.

Nárok na prídavok na dieťa má taká osoba, ktorá má trvalý pobyt alebo prechodný pobyt na území SR⁹⁰ (alebo je osobou podľa osobitného predpisu), t. j. aj cudzinec.

Rovnaký princíp sa uplatňuje aj na čerpanie rodičovského príspevku⁹¹.

Zákony upravujúce rôzne rodinné dávky sa teda vzťahujú iba na osoby (cudzincov alebo občanov), ktoré majú na Slovensku minimálne prechodný pobyt, preto vo všeobecnosti sezónni pracovníci zamestnaní na dobu nepresahujúcu 90 dní, nie sú oprávnení na ich poberanie. V oboch prípadoch uvedených vyššie však ide o všeobecnú podmienku zákonov platných pre všetkých žiadateľov o tieto dávky, vrátane slovenských občanov.

Výnimku z tohto pravidla predstavuje oprávnenie čerpať materské⁹², ktoré je závislé od inej podmienky, než je miesto pobytu žiadateľa. Poistenkyňa, ktorá je tehotná alebo ktorá sa stará o narodené dieťa, má nárok na materské, iba ak v posledných dvoch rokoch pred pôrodom bola nemocensky poistená najmenej 270 dní. Aj v tomto prípade tak ide o pravidlo, ktoré platí rovnako pre občanov SR ako aj cudzincov. Vzhľadom na krátkodobý charakter sezónnych pobytov je len málo pravdepodobné, že by sezónna pracovníčka mohla uvedenú podmienku splniť počas trvania jej zamestnania na území SR.

b. **dávky v nezamestnanosti**

Áno ☒

Nie ☐

Pokiaľ ide o dávky v nezamestnanosti, toto obmedzenie nie je výslovne stanovené v zákone o sociálnom poistení, ale tieto dávky sa môžu vyplácať iba osobe, ktorá je zaregistrovaná v databáze uchádzačov o zamestnanie a ktorá spĺňa všeobecnú podmienku – byť poistená počas posledných štyroch rokov pred registráciou v databáze uchádzačov o zamestnanie najmenej dva roky, to znamená 730 dní.

Sezónni pracovníci z tretích krajín sa nemôžu registrovať v databáze uchádzačov o zamestnanie, pretože registrovať sa môžu iba občania SR, EÚ/EHP a cudzinci s dlhodobým pobytom v SR⁹³.

V tomto prípade, vzhľadom na krátkodobý charakter sezónnej migrácie, sezónni pracovníci prístup k dávkam v nezamestnanosti nemajú, hoci poistenie v nezamestnanosti si platia od prvého dňa výkonu zamestnania na území Slovenska. Takéto obmedzenie však je v súlade s článkom 23(2) Smernice o sezónnych pracovníkoch, ktorá ho povoľuje.

c. **vzdelávanie a odborné vzdelávanie, ktoré nesúvisia s konkrétnou pracovnou činnosťou**⁹⁴

⁸⁸ Článok 23 ods. 2 písm. (i) Smernice o sezónnych pracovníkoch ustanovuje, že členské štáty môžu obmedziť rovnaké zaobchádzanie podľa odseku 1 prvého pododseku písm. d) vyňatím rodinných dávok a dávok v nezamestnanosti bez toho, aby bolo dotknuté nariadenie (EÚ) č. 1231/2010.

⁸⁹ Ustanovenie § 4 odsek 1 zákona č. 561/2008 Z. z. o príspevku na starostlivosť o dieťa a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

⁹⁰ Ustanovenie § 7 odsek 1 zákona č. 600/2003 Z. z. o prídavku na dieťa a o zmene a doplnení zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení.

⁹¹ Ustanovenie § 3 zákona č. 571/2009 Z. z. o rodičovskom príspevku a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

⁹² Na základe zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov.

⁹³ Ustanovenia § 2 odsek 2 a § 34 odsek 14 písm. k) zákona o službách zamestnanosti.

⁹⁴ Článok 23 ods. 2 písm. (ii) Smernice o sezónnych pracovníkoch ustanovuje, že členské štáty môžu obmedziť rovnaké zaobchádzanie podľa odseku 1 prvého pododseku písmena g) obmedzením jej uplatňovania na vzdelávanie a odborné vzdelávanie, ktoré je priamo spojené s konkrétnou zamestnaneckou činnosťou, ako aj vylúčením študijných a udržiavacích grantov a pôžičiek alebo iných grantov a pôžičiek.

Áno ☐

Nie ☒

Práva ustanovené školským zákonom⁹⁵ sa zaručujú rovnako každému uchádzačovi, dieťaťu, žiakovi a poslucháčovi v súlade so zásadou rovnakého zaobchádzania vo vzdelaní ustanovenou osobitným predpisom.

- d. daňové výhody v prípadoch, keď sa registrované alebo obvyklé miesto pobytu rodinných príslušníkov sezónneho pracovníka, pre ktorého žiada o dávky, nenachádza na území daného členského štátu⁹⁶

Áno ☐

Nie ☒

Posudzovanie rozsahu daňových výhod v SR má 2 roviny:

Prvou je daňové zaobchádzanie s rôznymi dávkami, podporami, príspevkami a plneniami, ktoré sú udeľované na základe iných ako daňových právnych predpisov, v tomto prípade zákona č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o dani z príjmov“). V prípade uvedených druhov príjmov môže s veľkou pravdepodobnosťou ísť o také príjmy, ktoré sú v zmysle § 9 ods. 2 písm. a) až c) zákona oslobodené od dane v Slovenskej republike. Oslobodenie od dane podľa zákona platí pre všetkých daňovníkov, bez ohľadu na to, či sú, alebo nie sú daňovými rezidentmi Slovenskej republiky.

Druhou sú „daňové výhody“ udeľované na základe ustanovení zákona o dani z príjmov. V súvislosti s touto štúdiou to môžu byť napr.:

- nezdaniteľná časť na daňovníka (§ 11 ods. 1 a 2 cit. zákona),
- nezdaniteľná časť na manželku/manžela daňovníka (§ 11 ods. 3 cit. zákona),
- nezdaniteľná časť v podobe preukázateľne zaplatených úhrad súvisiacich s kúpeľnou starostlivosťou a s ňou spojenými službami (§ 11 ods. 12 cit. zákona),
- daňový bonus (§ 33 cit. zákona) a iné.

Daňové výhody si môže po splnení zákonných podmienok uplatniť každý daňovník – fyzická osoba, bez ohľadu na to, či ide o daňovníka s neobmedzenou daňovou povinnosťou podľa § 2 písm. d) prvého bodu zákona o dani z príjmov, alebo daňovníka s obmedzenou daňovou povinnosťou (ďalej len „daňový nerezident“) podľa § 2 písm. e) prvého a druhého bodu zákona o dani z príjmov. V prípade daňových nerezidentov je na uplatnenie uvedených daňových výhod potrebné, aby úhrn ich zdaniteľných príjmov zo zdrojov na území Slovenskej republiky (§ 16 zákona) v príslušnom zdaňovacom období tvoril najmenej 90 % zo všetkých príjmov týchto daňovníkov, ktoré im plynú zo zdrojov na území Slovenskej republiky a zo zdrojov v zahraničí (t. j. z celosvetových príjmov). Ich uplatnenie nezávisí od štátu daňovej rezidencie manželky (manžela) daňovníka alebo dieťaťa daňovníka, t. j. rodinných príslušníkov. Z vyššie uvedeného teda vyplýva, že uplatňovanie daňových výhod podľa zákona je ovplyvnené daňovou rezidenciou daňovníka, a nie jeho štátnou príslušnosťou, registrovaným miestom pobytu alebo obvyklým miestom pobytu.

Z uvedeného vyplýva, že SR neuplatňuje obmedzenia rovnakého zaobchádzania so sezónnymi pracovníkmi z tretích krajín a štátnymi príslušníkmi SR, ktorí vykonávajú porovnateľné pracovné činnosti. Rovnaké pravidlá zdaňovania sa vzťahujú na sezónnych pracovníkov ako na ostatných pracovníkov podľa zákona o dani z príjmov.⁹⁷

Daňovníkom s neobmedzenou daňovou povinnosťou môže byť aj cudzinec s trvalým pobytom na Slovensku alebo obvyklým pobytom (najmenej 183 dní v kalendárnom roku, nepretržite alebo v niekoľkých obdobiach). Sezónny pracovník je podľa tejto definície daňovníkom s obmedzenou daňovou povinnosťou.

- e. Existujú nejaké praktické ťažkosti pri zabezpečovaní princípu rovnakého zaobchádzania v oblastiach definovaných v Smernici o sezónnych pracovníkoch?

Áno ☒

Nie ☐

Uvedená oblasť nebola zatiaľ v podmienkach SR špecificky spracovaná. Avšak vychádzajúc zo štúdií analyzujúcich postavenie migrantov a migrantiek v SR⁹⁸ je možné predpokladať, že rovnako ako v prípade iných kategórií migrantov, tak aj pri sezónnych pracovníkoch môže napr. neznalosť jazyka zohrávať rolu pri zabezpečení najmä

⁹⁵ Ustanovenie § 145 odsek 1 zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

⁹⁶ Článok 23 (2), (iii) Smernice o sezónnych pracovníkoch ustanovuje, že členské štáty môžu obmedziť rovnaké zaobchádzanie podľa bodu (i) prvého pododseku odseku 1, pokiaľ ide o daňové výhody, obmedzením jeho uplatňovania na prípady, keď sa registrované alebo obvyklé miesto bydliska rodinných príslušníkov sezónneho pracovníka, pre ktorého žiada o dávky, nachádza na území príslušného členského štátu.

⁹⁷ Zdroj: Odpoveď Ministerstva financií SR (zo dňa 13. 5. 2020).

⁹⁸ Napr. publikácia Blažek, M., Andrášová, S., Paulenová, N.: Skúsenosti migrantov a migrantiek na Slovensku s násilím, IOM, 2013. Dostupné na: https://www.iom.sk/phocadownload/mic/iom_vyskum-skusenosti-migrantov-s-nasilim_2013.pdf (citované dňa 1. 6. 2020).

takých práv, u ktorých sa predpokladá aktivita z ich strany (napr. podanie nejakej žiadosti). Rovnako napr. neporozumenie inštrukcií zo stránok štátnych orgánov SR alebo právnych predpisov ich môže dostať do zraniteľného postavenia, čo môže mať vplyv na rovnaké zaobchádzanie.

30. Kto sú najdôležitejší aktéri v oblasti ochrany práv sezónnych pracovníkov vo vašom členskom štáte a aká je ich úloha? Rozlíšajte medzi verejnými a súkromnými subjektmi (napr. odborové zväzy, obchodné komory atď.).

Ak sa cudzinec, ktorý vykonáva prácu na území SR, domnieva, že jeho práva alebo právom chránené záujmy boli dotknuté nedodržaním podmienok zamestnania na území Slovenskej republiky, môže podať podnet priamo alebo prostredníctvom zástupcov zamestnancov na príslušný orgán inšpekcie práce alebo sa obrátiť na súd a domáhať sa právnej ochrany. Inšpektoráty práce v rámci kontrolnej činnosti zároveň poskytujú informácie kontrolovaným zamestnancom, ako sa môžu domáhať ochrany svojich práv.⁹⁹

31. Existuje vo vašom členskom štáte systém umožňujúci prevod/vyplácanie dôchodkov do krajín pôvodu?

Áno ☒¹⁰⁰

Nie ☐

Podľa zákona č. 43/2004 Z. z. o starobnom dôchodkovom sporení a o zmene a doplnení niektorých zákonov a podľa zákona o sociálnom poistení (ďalej len „zákon o starobnom dôchodkovom sporení“), každý, kto bol poistený podľa vyššie uvedených zákonov, môže požiadať o dávky (vrátane starobného dôchodku). Túto zásadu rovnakého zaobchádzania pre oblasti sociálnej pomoci, sociálneho poistenia, starobného dôchodkového sporenia, doplnkového dôchodkového sporenia, štátnej sociálnej podpory a sociálnych výhod – potvrdzuje aj zákon č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon).

Podľa zákona o starobnom dôchodkovom sporení¹⁰¹, vyplácanie dôchodku, predčasný odchod do dôchodku a pozostalostné dávky môžu byť prevedené do inej krajiny mimo krajín EÚ/EHP, znížené o výšku príslušných poplatkov. Tretia, tzv. „oprávnená osoba“ (identifikovaná poistenou osobou) môže požiadať o uvedené dávky¹⁰². Je možné aj, aby pozostalý po sezónnom pracovníkovi zdedil čiastku nasporenú v tzv. druhom pilieri dôchodkového sporenia. Oprávnenú osobu totiž uvedie sporiteľ v zmluve o dôchodkovom sporení. Ak sporiteľ v zmluve o dôchodkovom sporení neurčil oprávnenú osobu alebo takáto osoba neexistuje, stáva sa predmetom dedičstva.

32. Ak vo vašom členskom štáte existujú alternatívne kategórie migrujúcich pracovníkov vykonávajúcich dočasnú prácu, na ktorých sa nevzťahuje Smernica o sezónnych pracovníkoch, majú tieto kategórie rovnaké práva, ako sú práva priznané smernicou?

Áno ☐

Nie ☐

Nevzťahuje sa.

33. Čo považuje váš členský štát za „primeranú/adekvátnu životnú úroveň“ v súvislosti s ubytovaním? Ako váš členský štát zabezpečuje, aby sezónni pracovníci počas ich pobytu mali „ubytovanie, ktoré im zabezpečuje primeranú životnú úroveň“?¹⁰³

Otázkou existencie a primeranosti/adekvátnosti bývania sezónneho pracovníka sa už v čase pred jeho/jej príchodom na územie Slovenska zaoberajú úrady práce (pre pobyty nepresahujúce 90 dní) a policajné útvary v spolupráci s obcami (pre pobyty presahujúce 90 dní).

⁹⁹ Zdroj: Dotazník NIP (zo dňa 15. 5. 2020). Dotazník MPSVaR SR (zo dňa 19. 5. 2020). Dotazník ÚPSVaR (zo dňa 19. 5. 2020).

¹⁰⁰ Článok 23 ods. 1 Smernice o sezónnych pracovníkoch ustanovuje, že sezónni pracovníci, ktorí sa sťahujú do tretej krajiny, alebo pozostalí týchto sezónnych pracovníkov s pobytom v tretej krajine, ktorí majú práva odvodené od sezónneho pracovníka, poberajú zákonné dôchodky na základe predchádzajúceho zamestnania sezónneho pracovníka a získané v súlade s predchádzajúcim zamestnaním s právnymi predpismi stanovenými v článku 3 nariadenia (ES) č. 883/2004, za rovnakých podmienok a za rovnakých sadzieb ako štátni príslušníci dotknutých členských štátov, keď sa sťahujú do tretej krajiny.

¹⁰¹ Ustanovenie § 41 zákona o starobnom dôchodkovom sporení.

¹⁰² Podľa ustanovení §§ 40 a 40a zákona o starobnom dôchodkovom sporení.

¹⁰³ Článok 20(1) Smernice o sezónnych zamestnancoch stanovuje, že členské krajiny majú požadovať dôkaz o tom, že sezónni pracovníci majú adekvátne životné podmienky podľa národnej legislatívy/alebo praxe na dobu ich pobytu. Príslušné orgány by mali byť informované o zmenách ubytovania sezónneho zamestnanca.

Sezónni pracovníci z tretích krajín musia k žiadosti o povolenie na zamestnanie (čiže na kratší pobyt nepresahujúci 90 dní) a k žiadosti o udelenie prechodného pobytu (na dlhší pobyt presahujúci 90 dní) vždy prikladať doklad o zabezpečení ubytovania. Dokladom potvrdzujúcim ubytovanie sa rozumie¹⁰⁴:

- čestné vyhlásenie cudzinca o vlastníctve nehnuteľnosti, alebo
- nájomná zmluva s vlastníkom alebo užívateľom nehnuteľnosti a doklad preukazujúci oprávnenie na užívanie nehnuteľnosti, ak ide o nájomnú zmluvu s užívateľom nehnuteľnosti,
- potvrdenie ubytovacieho zariadenia o poskytnutí ubytovania, alebo
- čestné vyhlásenie fyzickej osoby alebo právnickej osoby o poskytnutí ubytovania cudzincovi na území Slovenskej republiky a doklad preukazujúci oprávnenie na užívanie nehnuteľnosti, ak ide o čestné vyhlásenie užívateľa nehnuteľnosti.

Posudzovanie primeranosti tohto ubytovania sa vykonáva v zmysle právnych predpisov nasledovne:

Pobyt nepresahujúci 90 dní

Povinnou prílohou k žiadosti o udelenie povolenia na zamestnanie je (pozn.: len v prípade žiadateľa, ktorý nepodlieha vízovej povinnosti) doklad potvrdzujúci zabezpečenie ubytovania, ktoré spĺňa minimálne požiadavky podľa osobitného predpisu, najmenej na predpokladané obdobie trvania zamestnania. Splnenie minimálnych požiadaviek podľa osobitného predpisu kladených na ubytovanie môže preskúmať regionálny úrad verejného zdravotníctva („RÚVZ“), neplatí to však pre prípady ubytovania v súkromných priestoroch.¹⁰⁵ Úrady práce postupujú RÚVZ preverenie splnenia podmienok zabezpečenia ubytovania najmä v prípadoch podozrenia prekročenia ubytovacej kapacity, pochybnej povesti ubytovne alebo iného podnetu.¹⁰⁶

Orgánom kompetentným prevziať od žiadateľa žiadosť o udelenie povolenia na zamestnanie (vrátane dokladu potvrdzujúceho ubytovanie, ak ide o žiadateľa, ktorý nepodlieha vízovej povinnosti¹⁰⁷) je v tomto prípade úrad práce. Zákon o službách zamestnanosti sa pri posudzovaní primeranosti ubytovania odvoláva predovšetkým na splnomocňovacie ustanovenie „zákona o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia“¹⁰⁸, na základe ktorého je Ministerstvo zdravotníctva SR povinné upraviť vyhláškou podrobnosti o požiadavkách na vnútorné prostredie budov, o minimálnych požiadavkách na byty nižšieho štandardu a na ubytovacie zariadenia. „Vhodnosť“, resp. primeranosť/adekvátnosť ubytovania v zmysle vyššie uvedeného zákona preto detailnejšie špecifikuje vyhláška Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky¹⁰⁹.

Pobyt presahujúci 90 dní

Primeranosť/adekvátnosť ubytovania sezónneho pracovníka, ktorý žiada o prechodný pobyt na účel sezónneho zamestnania, posudzujú policajné útvary (príslušné oddelenia cudzineckej polície). V zmysle zákona o pobyte cudzincov¹¹⁰, sa k žiadosti o prechodný pobyt na účel sezónneho zamestnania pripája doklad o zabezpečenom ubytovaní. Ak toto ubytovanie nespĺňa podmienky podľa zákona o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia¹¹¹, ako aj podľa § 8 odsek 1 vyššie uvedenej vyhlášky, policajný útvar neudelí sezónnemu pracovníkovi z tretej krajiny prechodný pobyt. Okrem dokladu o ubytovaní je teda aj „úroveň“ tohto ubytovania podmienkou pre udelenie pobytu sezónnemu pracovníkovi.

Policajný útvar na území SR neakceptuje doklad o zabezpečení ubytovania v ubytovacom zariadení, ak počet osôb s udeleným pobytom nahlásených v ubytovacom zariadení prekročil jeho kapacitu.¹¹² Policajný útvar tiež zamietne žiadosť o udelenie prechodného pobytu, ak je zjavné, že zabezpečené ubytovanie na území Slovenskej republiky nespĺňa minimálne požiadavky podľa osobitného predpisu¹¹³.

Podmienky ubytovania sezónnych pracovníkov

Z odkazu na konkrétne ustanovenia zákona a vyhlášky môžeme teda odvodiť, že ubytovanie sezónnych pracovníkov v komerčných ubytovacích zariadeniach na území SR musí spĺňať minimálne úroveň *bytu nižšieho štandardu*, neplatí to však pre prípady ubytovania na súkromí. Ministerstvo zdravotníctva SR stanovilo spodný limit toho, aké minimálne podmienky má spĺňať ubytovanie (ubytovne) pre sezónnych pracovníkov. Okrem teplotných podmienok, vlhkosti, podmienok vykurovania a možností vetrania týchto priestorov, stanovuje aj limitné hodnoty zdraviu škodlivých faktorov vo vnútri týchto budov, napr. znečistenie roztokmi či plesňami.

¹⁰⁴ Podľa ustanovenia § 122 zákona o pobyte cudzincov.

¹⁰⁵ Zdroj: Dotazník Ústredia (zo dňa 19. 5. 2020).

¹⁰⁶ Odpoveď Ústredia (zo dňa 30. 6. 2020).

¹⁰⁷ Ustanovenie § 22 odsek 5 zákona o službách zamestnanosti.

¹⁰⁸ Ustanovenie § 62 písm. f) zákona č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

¹⁰⁹ Vyhláška Ministerstva zdravotníctva SR č. 259/2008 Z. z. o podrobnostiach a požiadavkách na vnútorné prostredie budov a o minimálnych požiadavkách na byty nižšieho štandardu a na ubytovacie zariadenia.

¹¹⁰ Ustanovenie § 32 odsek 2 písmeno e) zákona o pobyte cudzincov.

¹¹¹ Ustanovenie § 62 písm. f) cit. zákona.

¹¹² Zdroj: Dotazník ÚHCP (zo dňa 15. 5. 2020).

¹¹³ Ustanovenie § 33 odsek 6 písm. h) zákona o pobyte cudzincov.

Faktory, ktoré sú z hľadiska primeranosti ubytovania pri jeho posúdení či obhliadke rozhodujúce, sú rozmery obytnej a úžitkovej plochy tohto priestoru a jeho povinné vybavenie.

Obytná plocha bytu nižšieho štandardu musí byť najmenej 12 m² na užívateľa a 6 m² na každú ďalšiu osobu, ktorá s ním žije v domácnosti. Úžitková plocha bytu nižšieho štandardu musí byť najmenej 15 m².

Minimálne požiadavky na vybavenie bytu nižšieho štandardu sú:

- a) napojenie na prívod pitnej vody s technickou možnosťou inštalovania zariadenia na varenie, prípravu teplej vody, možnosťou inštalovania zariadenia na osobnú hygienu,
- b) odvedenie odpadových vôd s technickou možnosťou inštalovania splachovacieho záchoda,
- c) technická možnosť inštalovania vykurovacích telies na lokálne vykurovanie obytných miestností.

Inými slovami, v takomto ubytovaní musí mať sezónny pracovník vyčlenený svoj osobný priestor, zabezpečenú pitnú studenú a teplú vodu, možnosť varenia a dodržiavania telesnej hygieny, splachovacie WC, ako aj možnosť hoci aj provizórneho kúrenia.

Z uvedeného vyplýva, že SR požiadavku primeraného/adekvátneho štandardu ubytovania zabezpečuje jednak prostredníctvom právnej úpravy zosúladienej s požiadavkami Smernice o sezónnych pracovníkoch, ako aj prostredníctvom kontrol v teréne, nakoľko príslušné policajné útvary môžu aj fyzicky skontrolovať miesto, kde sa poskytuje ubytovanie, aby sa posúdila jeho primeranosť, ako ju definuje zákon a vyhláška. O situácii sezónnych pracovníkov pokiaľ ide o adekvátnosť ubytovania, sa v médiách sporadicky objavujú informácie v rámci tematicky komplexnejších mediálnych príspevkov, ktoré poukazujú aj na prípady nevhodných ubytovacích podmienok pracovných migrantov na Slovensku.¹¹⁴

a. Existujú vo vašom členskom štáte nejaké osvedčené postupy, ako zabezpečiť sezónnym pracovníkom primerané ubytovanie vzhľadom na dočasný charakter ich pobytu?

Áno ☒

Nie ☐

Žiadateľ o povolenie na zamestnanie (pobyty do 90 dní) predkladá úradu práce doklad potvrdzujúci zabezpečenie ubytovania, ktoré spĺňa minimálne požiadavky podľa osobitného predpisu¹¹⁵ (t. j. rozhodnutie príslušného regionálneho úradu verejného zdravia o uvedení ubytovacieho zariadenia do prevádzky, ktoré osvedčuje úroveň minimálneho štandardu bývania). Uvedené sa však netýka súkromných priestorov, ktoré sa prenajali na ubytovanie.¹¹⁶

34. Zaviedol váš členský štát postupy/mechanizmy na zabezpečenie informovanosti sezónnych pracovníkov a ich zamestnávateľov o ich právach a povinnostiach?

Áno ☒

Nie ☐

Národný inšpektorát práce a inšpektoráty práce v rámci poradenskej činnosti ako aj pri samotnom výkone inšpekcie práce aktívne napomáhajú legálnemu zamestnávaniu štátnych príslušníkov tretej krajiny najmä poskytovaním informácií zamestnávateľom, ako dodržiavať legislatívne požiadavky vyplývajúce z právnych predpisov upravujúcich zamestnávanie cudzincov.¹¹⁷

Podľa § 22 ods. 7 druhej vety zákona o službách zamestnanosti prílohou k povoleniu na zamestnanie na účel sezónneho zamestnania je informácia o právach a povinnostiach štátneho príslušníka tretej krajiny (v anglickom a v slovenskom jazyku) vyplývajúcej zo sezónneho zamestnania¹¹⁸. Do pôsobnosti Ústredia patrí aj zverejňovať na svojom webovom sídle informácie pri zamestnávaní štátnych príslušníkov tretej krajiny.¹¹⁹

Štátnemu príslušníkovi tretej krajiny sa pri prevzatí dokladu o prechodnom pobyte odovzdáva jeden výtlačok „Poučenia pre štátneho príslušníka tretej krajiny s udeleným pobytom na území Slovenskej republiky“, ktorého prevzatie potvrdí štátny príslušník tretej krajiny svojím podpisom na druhom výtlačku; ide o poučenie o právach a povinnostiach štátneho príslušníka tretej krajiny na území Slovenskej republiky.¹²⁰

¹¹⁴ Články: <https://dennikn.sk/683543/srbsky-reporter-sa-zamestnal-v-nasej-fabrike-pise-o-mizerii-svojich-krajanov/>, <https://www.topky.sk/cl/11/1614281/Slovensky-fasizmus--tema-dna-v-Srbsku--Spinavi-a-nebezpecni--takto-vraj-vidime-ich-robotnikov>, <https://karmina.red/posts/za-pracou-na-slovensko/>. Citované dňa 1. 6. 2020.

¹¹⁵ Ustanovenie § 62 písm. f) zákona č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov), najmenej na predpokladané obdobie trvania zamestnania.

¹¹⁶ Zdroj: Dotazník Ústredia (zo dňa 19. 5. 2020). § 22 ods. 5 písm. a) zákona o službách zamestnanosti.

¹¹⁷ Zdroj: Dotazník NIP (zo dňa 15. 5. 2020).

¹¹⁸ Zdroj: Dotazník Ústredia (zo dňa 19. 5. 2020).

¹¹⁹ Zdroj: Dotazník MPSVaR SR (zo dňa 19. 5. 2020). Ustanovenie § 12 písm. v) bod 5 zákona o službách zamestnanosti.

¹²⁰ Zdroj: Odpoveď ÚHCP (zo dňa 30. 6. 2020).

Oficiálna stránka Ústredia sprístupňuje viacero prehľadných a aktuálnych návodov, ako postupovať v prípade žiadosti o povolenie na zamestnanie (do 90 dní) alebo žiadosť o prechodný pobyt na účel sezónneho zamestnania.¹²¹

MPSVaR SR na svojej webstránke v sekcii „Pracovná mobilita cudzincov“¹²² má zverejnený informačný leták vo viacerých jazykových verziách pre štátnych občanov Srbskej republiky, Ukrajiny, Vietnamskej socialistickej republiky, Severomacedónskej republiky a občanov Bosny a Hercegoviny. Leták obsahuje základné informácie o ich zákonných možnostiach vykonávania práce na Slovensku a zároveň o ich pracovno-právnych nárokoch a o sociálnom zabezpečení. Leták obsahuje aj informácie o tom, na koho sa môžu cudzinci obrátiť v prípade, ak ich zamestnávateľ nedodríava povinnosti, ktoré mu vyplývajú z pracovnej zmluvy alebo pracovnej legislatívy. Na základe informácií v letáku vie takýto zamestnanec zistiť, či pracuje na Slovensku legálne, alebo je na území SR bez oprávnenia na pobyt.

35. Zaviedol váš členský štát osobitné postupy/mechanizmy na monitorovanie, hodnotenie a vykonávanie inšpekcií, či:¹²³

a. si sezónni pracovníci môžu uplatňovať práva na rovnaké zaobchádzanie a iné práva im priznané v praxi? Ako to funguje a kto sú zainteresovaní aktéri?

Áno ☒

Nie ☐

Ak sa cudzinec, ktorý vykonáva prácu na území SR, domnieva, že jeho práva alebo právom chránené záujmy boli dotknuté nedodržaním podmienok zamestnania na území Slovenskej republiky, môže podať podnet priamo alebo prostredníctvom zástupcov zamestnancov na príslušný orgán inšpekcie práce alebo sa obrátiť na súd a domáhať sa právnej ochrany. Inšpektoráty práce v rámci kontrolnej činnosti poskytujú informácie kontrolovaným zamestnancom, ako sa môžu domáhať ochrany svojich práv.

Pri výkone kontrolných činností sa kontrolóri úradov práce ako aj inšpektorátov práce zameriavajú aj na kontrolu subjektov, kde sa vykonávajú sezónne práce v zmysle plánu kontrol.¹²⁴ Zároveň sa inšpektoráty práce v rámci celoročnej úlohy zameranej na kontrolu nelegálneho zamestnávania zameriavajú aj na kontrolu legálnosti zamestnávania štátnych príslušníkov tretích krajín vo všeobecnosti.¹²⁵

b. sezónni pracovníci dodržiavajú pravidlá (napr. neprekračujú povolenú dĺžku víz či pobytu)? Ako to funguje a kto sú hlavní aktéri?

Áno ☒

Nie ☐

Z praxe kontrolných orgánov vyplýva, že štátni príslušníci tretích krajín častokrát nemajú vedomosť o tom, že na území SR vykonávajú závislú prácu v rozpore s legislatívou.¹²⁶

Kontroly sú vykonávané v súčinnosti inšpektorátov práce s pracovníkmi oddelení cudzineckej polície, ktorí kontrolujú dĺžku a legálnosť pobytu na území SR.¹²⁷

Národný inšpektorát práce v spolupráci s Ústredím a ÚHCP vypracoval metodické usmernenie na koordináciu postupov inšpekcie práce a iných kontrolných zložiek za účelom urýchlenia procesu posudzovania nelegálnosti zamestnávania štátnych príslušníkov tretích krajín na území SR.¹²⁸

Pokiaľ ide o monitorovanie, hodnotenie a vykonávanie inšpekcií, či sezónni pracovníci dodržiavajú pravidlá pobytu na území SR, policajné útvary služby hraničnej a cudzineckej polície na tento účel vykonávajú kontroly oprávnenosti pobytu cudzincov, plnenia podmienok pobytu a dodržiavania povinností cudzincov podľa zákona

¹²¹ Zdroj: https://www.upsvr.gov.sk/sluzby-zamestnanosti/zamestnavanie-cudzincov/zamestnanie-statneho-prislusnika-tretej-krajiny-na-ucel-sezonného-zamestnania-alebo-v-ramci-vnutropodnikoveho-presunu.html?page_id=861022 (posledný prístup dňa 20. 5. 2020) a https://www.upsvr.gov.sk/sluzby-zamestnanosti/zamestnavanie-cudzincov/zamestnavanie-cudzincov-s-miestom-vykonu-prace-na-uzemi-sr-od-1.5.2018.html?page_id=363495 (posledný prístup dňa 22. 5. 2020).

¹²² Dostupné na: <https://www.employment.gov.sk/sk/informacie-cudzincov/zamestnavanie-cudzincov/> (citované dňa 1. 6. 2020)

¹²³ Článok 24 Smernice o sezónnych pracovníkoch ustanovuje, že členské štáty prijímajú opatrenia, aby zabránili možnému zneužitiu a sankcionovali porušenia tejto smernice. Medzi tieto opatrenia patrí monitorovanie, hodnotenie a prípadne kontrola v súlade s vnútroštátnymi právnymi predpismi alebo správnymi postupmi.

¹²⁴ Zdroj: Dotazník Ústredia (zo dňa 19. 5. 2020).

¹²⁵ Zdroj: Dotazník NIP (zo dňa 15. 5. 2020).

¹²⁶ Zdroj: Dotazník NIP (zo dňa 15. 5. 2020).

¹²⁷ Zdroj: Dotazník Ústredia (zo dňa 19. 5. 2020).

¹²⁸ Zdroj: Dotazník NIP (zo dňa 15. 5. 2020). Dotazník MPSVaR SR (zo dňa 19. 5. 2020).

o pobyte cudzincov, v súčinnosti s Národným inšpektorátom práce a Ústredím, pravidelné kontroly podnikateľských subjektov na odhalenie prípadov nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania.¹²⁹

c. zamestnávateľia dodržiavajú pravidlá (napr. zákaz vykorisťovania)? Ako to funguje a kto sú hlavní aktéri? Zameriavate sa na nejaké konkrétne odvetvia ekonomiky?

Áno ☒

Nie ☐

Za rok 2019 v rámci kontrolnej činnosti orgánov inšpekcie práce vyplýva, že z počtu 412 odhalených prípadov nelegálneho zamestnávania štátnych príslušníkov tretích krajín tvorili najväčší počet občania Ukrajiny (291 osôb) a Srbska (87 osôb), ktorí boli nelegálne zamestnávaní najmä zamestnávateľmi pôsobiacimi v odvetví administratívnych a podporných služieb (do ktorého patrí aj zamestnávanie agentúrami dočasného zamestnávania), odvetví stavebníctva a v odvetví priemyselnej výroby. Najčastejšie bolo zistené nelegálne zamestnávanie cudzincov v dôsledku nespĺňania podmienok na ich zamestnávanie podľa zákona o službách zamestnanosti. Údaje týkajúce sa sezónnych pracovníkov Národný inšpektorát práce samostatne nespracúva, nie sú k dispozícii.¹³⁰

Cieľom kontrol uvedených v bodoch b. a c. je aj identifikácia prípadov možného pracovného vykorisťovania.¹³¹

36. Spracúva váš členský štát štatistiku o postupoch/mechanizmoch opísaných v otázke č. 35?

Áno ☐

Nie ☒

Národný inšpektorát práce nevedie samostatnú štatistiku týkajúcu sa postupov a mechanizmov opísaných v otázke číslo 35.¹³²

37. Ako môžu sezónni pracovníci podať sťažnosti na zamestnávateľov?¹³³ Zaviedol váš členský štát na podávanie sťažností voči zamestnávateľom nejaké osobitné postupy na ochranu sezónnych pracovníkov?

Áno ☐

Nie ☒

Na podávanie sťažností voči zamestnávateľom má SR osobitné postupy, ktoré slúžia aj na ochranu sezónnych pracovníkov, ako aj iných pracovných migrantov.

Ak sa cudzinec, ktorý vykonáva prácu na území SR, domnieva, že jeho práva alebo právom chránené záujmy boli dotknuté nedodržaním podmienok zamestnania na území Slovenskej republiky, môže podať podnet priamo alebo prostredníctvom zástupcov zamestnancov na príslušný orgán inšpekcie práce alebo sa obrátiť na súd a domáhať sa právnej ochrany. Inšpektoráty práce v rámci kontrolnej činnosti zároveň poskytujú informácie kontrolovaným zamestnancom, ako sa môžu domáhať ochrany svojich práv. Informácie, ako podať podnet, sú dostupné aj na stránke www.ip.gov.sk.¹³⁴ Inšpektorát práce však nie je oprávnený donútiť zamestnávateľa, aby pracovníkovi vyplatil nesplatenú mzdu.

Podľa Zákonníka práce¹³⁵ nikto nesmie byť na pracovisku v súvislosti s výkonom pracovnoprávných vzťahov prenasledovaný ani inak postihovaný za to, že podá na iného zamestnanca alebo zamestnávateľa sťažnosť, žalobu, návrh na začatie trestného stíhania alebo iné oznámenie o kriminalite alebo inej protispoločenskej činnosti.

38. Zaviedol váš členský štát špeciálne sankcie proti zamestnávateľom, ktorí si neplnili svoje povinnosti podľa Smernice o sezónnych pracovníkoch?

¹²⁹ Zdroj: Dotazník ÚHCP (zo dňa 15. 5. 2020).

¹³⁰ Zdroj: Dotazník NIP (zo dňa 15. 5. 2020). Dotazník MPSVaR SR (zo dňa 19. 5. 2020).

¹³¹ Zdroj: Dotazník ÚHCP (zo dňa 15. 5. 2020).

¹³² Zdroj: Dotazník NIP (zo dňa 15. 5. 2020).

¹³³ Článok 25 Smernice o sezónnych pracovníkoch ustanovuje, že členské štáty zabezpečia, aby existovali účinné mechanizmy, prostredníctvom ktorých môžu sezónni pracovníci podávať sťažnosti proti svojim zamestnávateľom priamo alebo prostredníctvom tretích strán, ktoré majú v súlade s kritériami ustanovenými vo svojich vnútroštátnych právnych predpisoch legitímny záujem na zabezpečení dodržiavania tejto smernice alebo prostredníctvom príslušného orgánu členského štátu, ak to ustanovujú vnútroštátne právne predpisy.

¹³⁴ Zdroj: Dotazník NIP (zo dňa 15. 5. 2020).

¹³⁵ Ustanovenie § 13 odsek 3 zákona č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce.

Áno ☒

Nie ☐

Sankcie sú zamestnávateľom ukladané v zmysle zákona o inšpekcii práce¹³⁶ vo všeobecnosti podľa druhu, spôsobu a závažnosti porušenia právneho predpisu vo výške do 200 000 EUR.¹³⁷

Zamestnávateľom tiež možno ukladať sankcie podľa zákona o službách zamestnanosti¹³⁸. Sankcie zahŕňajú pokutu do 33 193,91 EUR za porušenie všeobecných povinností podľa tohto zákona. Nedávno bolo zavedené nové ustanovenie, ktorým sa upravujú sankcie za nesplnenie povinnosti oznámiť voľné pracovné miesto¹³⁹ (pokuta do 300 EUR)¹⁴⁰.

Ústredie a úrad podľa tohto ustanovenia uložia pokutu:

(a) zamestnávateľovi za porušenie povinností podľa tohto zákona do výšky 33 193,91 EUR, ak tento zákon neustanovuje inak, (...)

(b) právnickej osobe alebo fyzickej osobe za porušenie zákazu nelegálneho zamestnávania podľa osobitného predpisu od výšky 2 000 EUR do 200 000 EUR, a ak ide o nelegálne zamestnávanie dvoch a viac fyzických osôb súčasne, najmenej 5 000 EUR.

(e) zamestnávateľovi za porušenie povinnosti oznámiť voľné pracovné miesto¹⁴¹ do 300 eur.

Nakoľko sú tieto sankcie účinné, primerané a odrádzajúce, nie je možné na účel tejto štúdie posúdiť.

Okrem vyššie uvedených peňažných sankcií je zamestnávateľ povinný štátnemu príslušníkovi tretej krajiny, ktorému:

a) bolo odňaté povolenie na zamestnanie na účel sezónneho zamestnania vyplatiť peňažnú náhradu v sume mzdy za obdobie, za ktoré by mu patrila, ak by k odňatiu povolenia na zamestnanie nedošlo, alebo

b) bol zrušený prechodný pobyt na účel sezónneho zamestnania na základe zrušenia potvrdenia o možnosti obsadenia voľného pracovného miesta vyplatiť peňažnú náhradu v sume mzdy za obdobie, za ktoré by mu patrila, ak by k zrušeniu prechodného pobytu nedošlo.

Povolenie na sezónne zamestnanie sa už neudelí zamestnávateľovi, ktorý mal uloženú pokutu za porušenie povinností podľa bodov a) a b) v období 5 rokov pred podaním žiadosti o udelenie povolenia na sezónne zamestnanie. Podobne to platí aj pre prípad vydania potvrdenia o možnosti obsadenia voľného pracovného miesta pre jednotné povolenie na pobyt a sezónne zamestnanie.¹⁴²

39. Spolupracujú vaše orgány pôsobiace v oblasti migrácie a orgány pôsobiace v oblasti zamestnávania pri monitorovaní sezónnych pracovníkov a ich zamestnávateľov?

Áno ☒

Nie ☐

Národný inšpektorát práce v spolupráci s Ústredím a ÚHCP vypracoval metodické usmernenie na koordináciu postupov inšpekcie práce a iných kontrolných zložiek za účelom urýchlenia procesu monitorovania a posudzovania nelegálnosti zamestnávania štátnych príslušníkov tretích krajín na území SR.¹⁴³

Na Slovensku sa vykonávajú súčinnostné kontroly zamerané na odvetvia sezónneho charakteru s cieľom kontroly dodržiavania zákonných podmienok pri zamestnávaní ako aj odhaľovania neoprávneného pobytu.¹⁴⁴

Pri monitorovaní, hodnotení a vykonávaní inšpekcií, či sezónni pracovníci dodržiavajú pravidlá pobytu na území SR, policajné útvary na tento účel vykonávajú:

- kontroly oprávnenosti pobytu cudzincov, plnenia podmienok pobytu a dodržiavania povinností cudzincov podľa zákona o pobyte cudzincov, v súčinnosti s Národným inšpektorátom práce a Ústredím pravidelné kontroly podnikateľských subjektov na odhalenie prípadov nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania;
- cieľom kontrol je aj identifikácia prípadov možného pracovného vykorisťovania.¹⁴⁵

¹³⁶ Ustanovenie § 19 zákona č. 125/2006 Z. z. o inšpekcii práce v znení neskorších predpisov.

¹³⁷ Zdroj: Dotazník NIP (zo dňa 15. 5. 2020).

¹³⁸ Ustanovenie § 68a odsek 1 zákona o službách zamestnanosti.

¹³⁹ Povinnosť podľa ustanovenia § 62 ods. 6 zákona o službách zamestnanosti.

¹⁴⁰ Ustanovenie § 68a ods. 1 písmeno e).

¹⁴¹ Povinnosť podľa § 62 ods. 6 zákona o službách zamestnanosti.

¹⁴² Zdroj: Dotazník Ústredia (zo dňa 19. 5. 2020).

¹⁴³ Zdroj: Dotazník NIP (zo dňa 15. 5. 2020).

¹⁴⁴ Zdroj: Dotazník Ústredia (zo dňa 19. 5. 2020).

¹⁴⁵ Zdroj: ÚHCP (zo dňa 15. 5. 2020).

Podľa zákona o službách zamestnanosti je v pôsobnosti Ústredia¹⁴⁶ a úradu práce¹⁴⁷ kontrolovať dodržiavanie tohto zákona, dodržiavanie všeobecne záväzných právnych predpisov vydaných na jeho základe a kontrolovať nelegálnu prácu a nelegálne zamestnávanie podľa zákona č. 82/2005 Z. z. o nelegálnej práci a nelegálnom zamestnávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Zistené prípady nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania oznamujú príslušnému inšpektorátu práce, Sociálnej poisťovni, a ak ide o nelegálne zamestnávaného štátneho príslušníka tretej krajiny, aj policajnému útvaru. Podľa zákona o službách zamestnanosti¹⁴⁸ policajný zbor je povinný orgánu kontroly poskytnúť na jeho žiadosť spoluprácu a ochranu pri vykonávaní kontrolnej činnosti; o spoluprácu a ochranu možno požiadať, ak sa odôvodnene predpokladá ohrozenie života alebo zdravia osoby vykonávajúcej kontrolnú činnosť alebo marenie výkonu kontrolnej činnosti.¹⁴⁹

40. Odhalil váš členský štát prípady sezónnych pracovníkov, ktorí sa stali obeťami vykorisťovania alebo obchodovania s ľuďmi?

Áno ☐

Nie ☒

Pri výkone kontroly nelegálneho zamestnávania si inšpektori práce v zmysle metodického usmernenia Národného inšpektorátu práce všimajú identifikátory obchodovania s ľuďmi. V prípade podozrenia z trestného činu vykorisťovania, resp. obchodovania s ľuďmi podávajú inšpektoráty práce trestné oznámenie orgánom činným v trestnom konaní. Inšpektoráty práce v jednotlivých okresoch, ako aj Národný inšpektorát práce, následne spolupracujú s orgánmi činnými v trestnom konaní a poskytujú informácie a stanoviská získané v rámci inšpekcie práce.

V roku 2019 neboli inšpektorátmi práce podané žiadne trestné oznámenia vo veci podozrenia zo spáchania trestného činu vykorisťovania, resp. obchodovania s ľuďmi.¹⁵⁰

Podľa stanoviska ÚHCP v sledovanom období ani policajné útvary neevidovali takéto prípady.¹⁵¹

41. Viete uviesť príklady osvedčených postupov alebo zistenia výskumu/hodnotenia, o tom ako váš členský štát zabezpečuje práva sezónnych pracovníkov?

Áno ☐

Nie ☒

Národný inšpektorát práce nemá vypracované samostatné postupy na kontrolu práv sezónnych pracovníkov. Inšpektori pri výkone kontroly postupujú podľa všeobecných pravidiel ustanovených v interných predpisoch NIP, ktorými riadi a usmerňuje výkon inšpekčnej činnosti na území SR.¹⁵²

Kapitola 4: Záver

Zamestnávanie sezónnych pracovníkov na pracovných miestach, ktoré nie je možné obsadiť domácimi pracovníkmi, patrí medzi aktuálne diskutované témy v jednotlivých krajinách EÚ vrátane SR. V súvislosti so sezónnou prácou poukazujú viacerí kľúčoví aktéri v SR z oblasti zamestnávania na potrebu saturovať dopyt po pracovnej sile štátnymi príslušníkmi tretích krajín napr. v sektore poľnohospodárstva, lesníctva alebo aj v iných sektoroch. Využitie krátkodobých foriem migrácie je preto jednou z možností, ako saturovať nedostatok pracovnej sily na slovenskom trhu práce, a to aj z dôvodu, že cudzinci, ktorí najčastejšie využívajú dostupné právne inštitúty pobytu, pochádzajú prevažne zo susedných krajín či blízkeho regiónu Balkánu (najmä občania Ukrajiny a Srbska) a majú tendenciu sa do SR opakovane vracieť. Okrem geografickej a jazykovej blízkosti sú dôvodom aj kultúrne a historické väzby SR s týmito krajinami.

Slovenská republika v oblasti zberu dát spracováva údaje o krajine pôvodu a pohlaví sezónnych pracovníkov, avšak zatiaľ nemá vytvorené ucelené nástroje a mechanizmy na identifikáciu profilu sezónnych pracovníkov z tretích krajín a tým ani možnosť komplexne vyhodnocovať efektivitu, účinnosť, relevantnosť, vhodnosť a udržateľnosť politik pracovnej mobility v tejto oblasti a cielene analyzovať potreby trhu práce pri sezónnych zamestnaniach. Z uvedeného dôvodu bude zber dát o štátnych príslušníkoch tretích krajín zamestnaných na Slovensku realizovaný v zmysle úlohy vládnej *Stratégie pracovnej mobility cudzincov v Slovenskej republike* nástrojom, ktorý prispeje aj k lepšiemu identifikovaniu profilu sezónnych pracovníkov z tretích krajín.

¹⁴⁶ Ustanovenie § 12 písmeno p) zákona o službách zamestnanosti.

¹⁴⁷ Ustanovenie § 13 odsek 1 písmeno v) zákona o službách zamestnanosti.

¹⁴⁸ Ustanovenie 68 odsek 8 zákona o službách zamestnanosti.

¹⁴⁹ Zdroj: Dotazník MPSVaR SR (zo dňa 19. 5. 2020).

¹⁵⁰ Zdroj: Dotazník NIP (zo dňa 15. 5. 2020). Dotazník MPSVaR SR (zo dňa 19. 5. 2020).

¹⁵¹ Zdroj: ÚHCP (zo dňa 15. 5. 2020).

¹⁵² Zdroj: Dotazník NIP (zo dňa 15. 5. 2020).

Legislatívne zakotvenie rovnakého postavenia sezónnych pracovníkov vo vzťahu k občanom SR v oblasti sociálneho zabezpečenia, daní a vzdelávania, ako aj požiadaviek minimálneho štandardu (náležitosti zmlúv, primeraná mzda, adekvátne ubytovanie, pracovné podmienky) v právnom poriadku SR sú dôležitým pilierom ochrany práv a právom chránených záujmov sezónnych pracovníkov. Z praxe a mediálnych diskurzov však vyplývajú niektoré prekážky praktického charakteru pre výkon práv, ako je napr. slabá alebo žiadna znalosť slovenského jazyka, závislosť od zamestnávateľa a s tým spojené obavy vyhľadať pomoc, prípadne nedostatočný prístup k právnej pomoci a právnomu zastúpeniu. Výzvou a zároveň potrebou v tejto oblasti je preto vytvorenie mechanizmov, ktoré by systémovou formou opatrení pomohli eliminovať známe alebo nové obmedzenia (napr. prístup k právnej pomoci (zastupovanie na účely súdneho konania) zahraničným pracovníkom v zraniteľnej situácii).

Za jednu z hlavných výziev identifikovaných na základe národnej správy je možné považovať formulovanie jednotnej pozície zodpovedných rezortov vo vzťahu k zamestnávaniu štátnych príslušníkov tretích krajín ako sezónnych pracovníkov. S tým súvisí aj následná príprava a koordinácia postupov medzi orgánmi štátnej správy či výmena informácií so zástupcami zamestnávateľov, podnikateľov a hlavných subjektov jednotlivých sektorov ekonomiky. Právny systém uľahčuje zamestnávanie cudzincov v sezónnych povolaniach, ich prijímanie na pobyt alebo opakovaný návrat. Zavedenie mechanizmov vyhodnotenia efektivity (napr. možnosť posúdiť, či v tejto podobe vyhovuje potrebám trhu práce, pomáha saturovať dopyt po pracovnej sile, či primerane chráni jednotlivcov a či nástroje dostupné vo vnútroštátnych právnych predpisoch fungujú a sú využívané) by preto podporilo adresné nastavovanie existujúcich, ako aj nových politík a praktických opatrení v oblasti sezónneho zamestnávania cudzincov.

Opatrenia zavedené členskými štátmi na zamedzenie šírenia vírusu COVID-19 vážne zasiahli aj sezónnych pracovníkov. V tejto súvislosti bude preto pre tvorcov politík dôležité zaoberať sa aj otázkami súvisiacimi s doteraz neznámymi dopadmi súčasnej zdravotnej krízy na pracovnú mobilitu a vplyvu nedostatku sezónnych pracovníkov, najmä na tie sektory, ktoré majú zásadný význam pre poskytovanie kritických tovarov a služieb v kľúčových hospodárskych odvetviach¹⁵³.

¹⁵³ Spracované podľa návrhu MPSVaR SR (zo dňa 30. 5. 2020)

Štatistická príloha

Národným kontaktným bodom za SR, ktorý zasiela štatistiky o sezónnych pracovníkoch Eurostatu, je ÚHCP. Štatistiky sa Eurostatu zasielajú od roku 2017 (prvý referenčný rok) a sú kombináciou údajov z dvoch zdrojov. Jedným zdrojom je informačný systém ÚHCP – ECU, z ktorého sa poskytujú údaje o povoleniach na pobyt na účel „Sezónne práce s platnosťou pobytu nad 90 dní“ a druhým je evidencia Ústredia, z ktorej sa poskytujú údaje o „pracovných povoleniach na sezónne zamestnanie s platnosťou do 90 dní“.

Štatistiky poskytnuté na účel spracovania tejto štúdie sú preto sumárnymi štatistikami ÚPSVaR a ÚHCP.

Tabuľka 1: Počet prvých povolení na pobyt udelených štátnym príslušníkom tretích krajín na účel sezónneho zamestnania podľa občianstva

2017		2018		2019	
Počet štátnych príslušníkov tretích krajín spolu	949	Počet štátnych príslušníkov tretích krajín spolu	2 348	Počet štátnych príslušníkov tretích krajín spolu	1 978
Srbsko	830	Srbsko	1 098	Ukrajina	1 691
Ukrajina	67	Ukrajina	962	Srbsko	234
Severné Macedónsko	29	Gruzínsko	119	Gruzínsko	43
Bosna a Hercegovina	15	Severné Macedónsko	87	Bosna a Hercegovina	35
Moldavsko	6	Bosna a Hercegovina	79	Severné Macedónsko	23

Zdroj: Eurostat (dataset migr_ressw1_1), doplnené a validované ÚHCP

Poznámka: Údaje za rok 2016 nie sú k dispozícii. Údaje extrahované dňa 11. 3. 2020.

Tabuľka 2: Počet prvých povolení na pobyt udelených štátnym príslušníkom tretích krajín na účel sezónneho zamestnania podľa sektora hospodárstva a pohlavia

2017				2018				2019				Poznámky
	Muži	Ženy	Spolu		Muži	Ženy	Spolu		Muži	Ženy	Spolu	
Spolu			949	Spolu	1 742	604	2 348	Spolu	1 149	827	1 978	2019 - 2 pohlavie neznáme 2018 - 2 pohlavie neznáme
Administratívne aktivity a podporné služby	n.a.	n.a.	588	Priemyselná výroba	1 306	516	1 822	Priemyselná výroba	802	608	1 412	2019 - 2 pohlavie neznáme
Priemyselná výroba	n.a.	n.a.	291	Stavebníctvo	192	6	198	Veľkoobchod a maloobchod	60	77	137	
Stavebníctvo	n.a.	n.a.	42	Veľkoobchod a maloobchod	109	36	145	Poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov	58	69	127	
Ubytovacie a stravovacie služby	n.a.	n.a.	12	Poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov	55	19	75	Stavebníctvo	121	4	125	2018 - 1 pohlavie neznáme
Doprava a skladovanie	n.a.	n.a.	8	Ubytovacie a stravovacie služby	28	24	53	Ubytovacie a stravovacie služby	33	51	84	2018 - 1 pohlavie neznáme

Zdroj: Eurostat (dataset migr_ressw2), doplnené a validované ÚHCP

Poznámka: Údaje za rok 2016 nie sú k dispozícii. Údaje extrahované dňa 11. 3. 2020.

n.a. – údaj nie je k dispozícii

Tabuľka 3: Počet prvých povolení na pobyt udelených štátnym príslušníkom tretích krajín na účel sezónneho zamestnania podľa dĺžky platnosti povolenia

	2017	2018	2019
1 – 90 dní	926	2 345	1 961
91 dní – 6 mesiacov	23	3	17
7 – 9 mesiacov	nevzťahuje sa	nevzťahuje sa	nevzťahuje sa

Zdroj: Eurostat (dataset migr_ressw1_1), doplnené a validované ÚHCP

Poznámka: Údaje za rok 2016 nie sú k dispozícii. Údaje extrahované dňa 11. 3. 2020.

Tabuľka 4: Počet štátnych príslušníkom tretích krajín, ktorým bolo povolenie na sezónne zamestnanie obnovené alebo odňaté

	2017	2018	2019	Poznámky
Obnovené	0	0	0	V praxi takéto prípady takmer neexistujú, keďže namiesto predĺženia povolenia cudzinci požiadajú o povolenie na pobyt za iným účelom (napr. zamestnanie).
Odňaté	0	2	8	

Zdroj: Eurostat (dataset migr_ressw1_1), doplnené a validované ÚHCP

Poznámka: Údaje za rok 2016 nie sú k dispozícii. Údaje extrahované dňa 11.3.2020.

Tabuľka 5: Počet štátnych príslušníkom tretích krajín, ktorým bolo povolenie na sezónne zamestnanie obnovené podľa sektora

2017		2018		2019	
Sektor 1	0	Sektor 1	0	Sektor 1	0
Sektor 2	0	Sektor 2	0	Sektor 2	0
Sektor 3	0	Sektor 3	0	Sektor 3	0
Sektor 4	0	Sektor 4	0	Sektor 4	0
Sektor 5	0	Sektor 5	0	Sektor 5	0

Zdroj: Eurostat (dataset migr_ressw1_1), doplnené a validované ÚHCP

Poznámka: Údaje za rok 2016 nie sú k dispozícii. Údaje extrahované dňa 11. 3. 2020.

Tabuľka 6: Počet štátnych príslušníkom tretích krajín, ktorým bolo povolenie na sezónne zamestnanie odňaté podľa sektora

2017		2018		2019	
Sektor 1	0	Stavebníctvo	1	Priemyselná výroba	4
Sektor 2	0	Ubytovacie a stravovacie služby	1	Administratívne aktivity a podporné služby	4
Sektor 3	0	Sektor 3	0	Sektor 3	0
Sektor 4	0	Sektor 4	0	Sektor 4	0
Sektor 5	0	Sektor 5	0	Sektor 5	0

Zdroj: Eurostat (dataset migr_ressw1_1), doplnené a validované ÚHCP

Poznámka: Údaje za rok 2016 nie sú k dispozícii. Údaje extrahované dňa 11. 3. 2020.